

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

*Proiect în curs de elaborare
Versiunea Grupului de lucru
la data de **08 februarie 2022***

STRATEGIA DE DEZVOLTARE „EDUCAȚIA 2030”

Atenție!

**Până la aprobarea în modul stabilit, conținutul acestui document
exprimă doar opiniile curente ale membrilor Grupului de lucru și nu neapărat ale
Ministerului Educației și Cercetării**

Chișinău, 2022

CUPRINS:

I.	INTRODUCERE	3
II.	ANALIZA PROBLEMATIZATĂ A SITUAȚIEI DIN SECTOR	5
	2.1. Contextul general	5
	2.2. Contextul internațional	6
	2.3. Contextul sectorial	7
	2.4. Inventarul problemelor/ provocărilor	22
III.	VIZIUNE STRATEGICĂ ASUPRA DEZVOLTĂRII EDUCAȚIEI PE TERMEN MEDIU ȘI PE TERMEN LUNG	24
	3.1. Factori determinanți, piloni strategici și axe valorice	24
	3.2. Scenarii posibile de politici educaționale (de implementare a Strategiei de dezvoltare „Educația 2030”)	26
IV.	ORIENTĂRI STRATEGICE, OBIECTIVE GENERALE ȘI DIRECȚII PRIORITARE DE ACȚIUNE	27
	4.1. Asigurarea educației de calitate pentru dezvoltare sustenabilă	27
	4.2. Educație incluzivă pentru societatea incluzivă	27
	4.3. Cadre didactice calificate pentru educație de calitate	28
	4.4. Societatea, comunitatea și familia pentru educație de calitate	28
	4.5. Medii de învățare eficiente și motivante	29
	4.6. Valorificarea tehnologiilor informaționale și comunicaționale moderne pentru asigurarea calității și sustenabilității educației	29
	4.7. Învățarea și educația adulților pentru calitatea vieții	30
	4.8. Cercetare științifică relevantă pentru inovații și calitate în educație	30
	4.9. Buna guvernare și infrastructură modernă pentru educație de calitate	30
V.	IMPACTUL PE TERMEN LUNG AL IMPLEMENTĂRII STRATEGIEI DE DEZVOLTARE „EDUCAȚIA 2030”	32
VI.	INDICATORI DE MONITORIZARE A IMPLEMENTĂRII ȘI DE EVALUARE A STRATEGIEI DE DEZVOLTARE „EDUCAȚIA 2030”	33
VII.	RISURI ÎN IMPLEMENTAREA STRATEGIEI DE DEZVOLTARE „EDUCAȚIA 2030” ȘI MĂSURI DE PREVENIRE ȘI CONTRACARARE A ACESTORA	36
VIII.	AUTORITĂȚI/ INSTITUȚII RESPONSABILE DE IMPLEMENTAREA STRATEGIEI DE DEZVOLTARE „EDUCAȚIA 2030”	38
IX.	PROCEDURI DE RAPORTARE	39

I. INTRODUCERE

Strategia de dezvoltare „Educația 2030” definește politicile Guvernului Republicii Moldova în domeniul *Educației*, descrie conținutul și mecanismul de realizare a acestora și determină impactul așteptat asupra statului, societății și sistemului de educație.

În Republica Moldova, *educația* reprezintă o prioritate națională, factorul-cheie de bază în promovarea valorilor democratice, a drepturilor omului, a cetățeanului, în dezvoltarea capitalului uman, în formarea conștiinței și identității naționale, în promovarea aspirațiilor de integrare europeană, cu rol primordial în crearea premiselor pentru dezvoltarea umană durabilă și edificarea unei societăți bazate pe cunoaștere.

Republica Moldova promovează o politică educațională racordată la politicile educaționale europene și internaționale, relevantă pentru soluționarea problemelor și nevoilor actuale ale sistemului educațional și ale beneficiarilor acestuia. Documentele de dezvoltare strategică a sistemului de învățământ demonstrează preocuparea Guvernului Republicii Moldova pentru schimbarea accentelor în educație, în favoarea calității și sustenabilității, dar și pentru dezvoltarea competențelor-cheie pentru învățarea pe parcursul întregii vieți.

Strategia de dezvoltare „Educația 2030” (în continuare – SD „Educația 2030”) este elaborată în conformitate cu următoarele documente: Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2030”, Planul de acțiuni al Guvernului Republicii Moldova pentru anii 2021-2022, Obiectivele Dezvoltării Durabile „Educația 2030” ale ONU, Acordul de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană, Competențele-cheie pentru învățarea pe parcursul întregii vieți (Bruxelles, 2018), Obiectivele de dezvoltare ale mileniului (ODM), Declarația de la Incheon (2015); Carta Consiliului Europei cu privire la Educația pentru Cetățenie Democratică și Educația pentru Drepturile Omului.

Totodată, obiectivarea SD „Educația 2030” își găsește exprimare în faptul că la elaborarea ei s-a ținut cont de un șir de contradicții, dar și de unii factorii interni și externi care împiedică dezvoltarea educației:

1. Ansamblul de contradicții la nivel social, politic, economic, valoric și educațional:

- așteptările societății și calitatea educației;
- cadrul prioritar al educației, necesitățile economice ale educației și oportunitățile/posibilitățile financiare ale statului;
- procesele globalizării, internaționalizării, tehnologizării educației și valențele sistemului de educație din Republica Moldova axate pe relevanța și eficiența acestor procese la nivel sectorial;
- opțiunile statului și cele ale societății privind dezvoltarea educației și conceperea unui sistem modern și concurențial de educație pe plan internațional și nivelul scăzut de oportunități, în acest sens, privind resursele umane, financiare, logistice etc.

2. Varietatea de factori interni și externi:

Factorii interni:

- Valorificarea prevederilor analitice și strategice fundamentate în Raportul „*Evaluarea cuprinzătoare a sectorului educațional din Republica Moldova (2019)*” și în Raportul de evaluare intermediară a Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „*Educația 2020*”. Accentul este pus pe identificarea, prioritizarea și analiza problemelor din perspectiva factorilor care le-au generat, inclusiv pe analiza disparităților privind accesul la educație în mediul rural și în cel urban al grupurilor vulnerabile ale populației, dar și al unor minorități etnice. Este de menționat că scopul Raportului „*Evaluarea cuprinzătoare a sectorului educațional din Republica Moldova (2019)*” și al Raportului de evaluare intermediară a Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „*Educația 2020*” a fost de a analiza starea actuală a educației și de a identifica problemele principale.
- Necesitatea racordării politicilor educaționale la politicile statului, reflectate în *Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2030”, Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului; Planul de acțiuni al Guvernului Republicii Moldova pentru anii 2021-2022, Planul de pregătire și răspuns la infecția cu Coronavirus de tip nou (COVID-19)* –

Republica Moldova și în alte documente de politici publice conexe pentru atingerea obiectivelor strategice de dezvoltare a educației.

- Necoresponderea nivelului de calitate al sistemului de învățământ cu așteptările societății, dar și cu unele standarde naționale și internaționale.
- Necesitatea fundamentării și elaborării unor demersuri conceptuale, metodologice, manageriale și praxiologice de dezvoltare a sistemului de educație pe termen mediu și lung;
- Necesitatea dezvoltării unui sistem de educație rezistent la șocuri sociale, demografice, economice, ecologice, pandemice, prin dezvoltarea competențelor individuale ale oamenilor de a face față acestora la nivel formal, nonformal și cel informal.

Factorii externi:

- Necesitatea racordării politicilor naționale educaționale la documente și acorduri internaționale la care face parte și Republica Moldova; la documente elaborate de ONU, Consiliul Europei, Uniunea Europeană, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD) și de alte organisme internaționale. În primul rând, racordarea acestora la Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD) ale ONU, ale Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană și ale Parteneriatului Global pentru Educație, ale Strategiilor de Elaborare a Planului Educațional, ale documentelor UNESCO privind cei 15 indicatori pentru sprijinirea educației și a viitorului educației: a învăța să devii.
- Necesitatea transferului și extinderii în sistemul de educație din Republica Moldova a experiențelor, inovațiilor și bunelor practici internaționale.

Scopul SD „Educația 2030”: determinarea direcțiilor strategice de acțiuni necesare pentru soluționarea problemelor și pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare în domeniul educației, dar și previziunea schimbărilor ce vor interveni datorită implementării Strategiei.

Cadrul conceptual, metodologic, teleologic, axiologic și praxiologic de dezvoltare a educației pe termen mediu și pe termen lung este, în același timp, demersul principal de politici educaționale în baza căruia se vor elabora strategiile raionale/ municipale și instituționale de dezvoltare a educației.

Strategia se bazează pe rezultatele analizei situației în domeniu și descrie situația la care se dorește să se ajungă; propune direcțiile de acțiune necesare pentru atingerea fiecărui obiectiv în parte; proiectează impactul pe termen lung – schimbările ce vor interveni datorită implementării Strategiei și impactul principalelor acțiuni propuse cu indicatori de măsurare a gradului de atingere a rezultatelor planificate, de costuri pentru buget, de riscuri ale implementării, fiind înaintate și proceduri de monitorizare, evaluare și raportare.

Dat fiind că *educația* este atât un scop în sine, cât și un mijloc ce contribuie la atingerea obiectivelor de dezvoltare socioeconomică a țării, Strategia valorifică **pilonii** și **obiectivele de dezvoltare durabilă** prevăzute în Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2030” și le transpune în **axe valorice** și **viziuni strategice asupra dezvoltării educației** pe termen mediu și pe termen lung.

SD „Educația 2030” va fi implementată pe parcursul anilor 2022-2030 în două etape: (termen mediu, termen lung), în baza documentelor de politici educaționale, documentelor reglatorii/ normative, inclusiv prin modificarea unor prevederi legislative. Totodată, SD „Educația 2030” va servi drept bază pentru planificarea strategică și operațională a dezvoltării educației la nivel central și local.

La elaborarea SD „Educația 2030” au contribuit: Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova; Ministerul Economiei și Infrastructurii al Republicii Moldova, ministerele care au în subordine instituții de învățământ formal și nonformal; organe locale de specialitate în domeniul învățământului (OLSDÎ); ONG-uri de profil ș.a.

II. ANALIZA PROBLEMATIZATĂ A SITUAȚIEI DIN SECTOR

2.1. CONTEXTUL GENERAL

- **Criza economică profundă, cu impact negativ asupra dezvoltării sistemului de educație**

Deși în ultimele două decenii economia Republicii Moldova a evoluat: din 2010 până în 2019 rata de creștere medie anuală a PIB-ului a fost de cca 4,5%; PIB-ul *per capita* la paritatea puterii de cumpărare, în prețuri constante, a crescut de la 2813 dolari SUA în anul 2000 la cca 6725 de dolari SUA în 2019, comparativ cu țările din Europa Centrală și de Est, el a rămas totuși la cel mai scăzut nivel.

În acest context, rolul sectorului educației ca factor determinant al dezvoltării socioeconomice durabile al țării va crește, ceea ce presupune necesitatea abordării sistemice a politicilor educaționale.

- **Criza politică și identitară**

Societatea moldovenească nu constituie un mediu social consolidat, fiind una dispersată după viziunile geopolitice. Populația Republicii Moldova se percepe prioritar în raport cu apartenența etnică și mai puțin în raport cu apartenența civică.

- **Probleme demografice majore și impactul acestora asupra dezvoltării sistemului de învățământ**

În ultimii ani, sporul natural al populației din Republica Moldova este negativ, în special în mediul rural. Conform datelor BNS, în anul 2014 numărul populației cu reședință obișnuită constituia 2,869 milioane de locuitori, iar la moment este de 2,640 milioane. Declinul demografic are drept cauze scăderea natalității, nivelul ridicat al mortalității, emigrația masivă a populației.

- **Fenomenul migrației și al exodului de creiere (*brain drain*), Republica Moldova fiind poziționată printre primele 10 state din regiunea europeană și din Asia Centrală după ponderea numărului de emigranți din populația totală de pe glob**

Migrația externă a avut, în ultimii ani, o dinamică evidentă, la sfârșitul anului 2014 înregistrând 271,611 mii de persoane, iar la sfârșitul anului 2016 – 300,916 mii. Conform estimărilor oficiale ale BNS, în anul 2019 cca 352 mii de persoane cu vârstă de peste 15 ani se aflau la muncă peste hotare. Totodată, conform estimărilor Organizației Internaționale pentru Migrațiune, în anul 2019, numărul migranților moldoveni atinge cifra de 1 milion de persoane (SND „Moldova 2030”).

Totodată, potrivit Programelor Fondului Națiunilor Unite pentru Populație (UNFPA), până în 2035 populația țării ar putea să scadă la două milioane, dintre care fiecare a treia persoană ar avea peste 60 de ani.

Migrația, însoțită și de schimbările în rata fertilității și în componența familiei, a dus la scăderea considerabilă a populației școlare, dispariția unor școli mici, devenită regulă, la educația elevilor în familii incomplete, la fenomenul de abandon școlar și, în consecință, la un nivel scăzut de calitate a educației.

- **Agravarea stării de sănătate a populației, influențată inclusiv de pandemia COVID-19 și urmările generate de aceasta**

Pandemia COVID-19 a agravat considerabil starea de sănătate a populației, inclusiv starea de sănătate psihologică. Deși în ultimii 20 de ani starea de sănătate a populației Republicii Moldova a înregistrat anumite îmbunătățiri, a crescut speranța de viață sub aspect comparativ 1996-2019: de la 63 la 66,8 ani bărbați și de la 69 la 75,1 ani femei (SND „Moldova 2030”), totuși la acest capitol Republica Moldova se plasează sub standardele regionale.

Spectrul problemelor de sănătate cu care se confruntă adolescenții și tinerii este foarte divers. Astfel de fenomene ca fumatul și consumul excesiv de băuturi alcoolice, rata înaltă de infectare cu HIV în rândurile tinerilor și sarcina în rândul adolescentelor, sănătatea psihoemoțională precară, bolile, starea epidemiologică generată de COVID-19 afectează puternic funcționalitatea sistemului de învățământ și perspectivele dezvoltării acestuia.

- **Diminuarea rolului familiei în educația copiilor**

Familia și instituția de învățământ sunt factori determinanți ai educației copiilor. Conform datelor recente, peste o treime dintre adolescenți au cel puțin un părinte care lucrează în străinătate și aproximativ 10% dintre adolescenți au ambii părinți plecați la muncă peste hotare. Cu toate acestea, rolul familiei în educația și susținerea copiilor într-o tranziție sigură spre maturitate rămâne foarte important. În acest context, atenția statului față de familie ca factor primordial în educația copiilor trebuie să fie una dintre perspectivele prioritare ale politicilor sociale. Sistemul educațional trebuie să ofere tuturor copiilor aceleași oportunități de învățare și dezvoltare indiferent de mediul familial și socioeconomic din care provin.

- **Schimbările climatice care afectează dezvoltarea țării**

Deoarece economia și, în primul rând, sectorul agricol sunt extrem de vulnerabile la schimbările climatice: secetă, ploi abundente, grindină, insuficiența apei potabile etc., apare o necesitate stringentă de educație pentru reziliență.

2.2. CONTEXTUL INTERNAȚIONAL

Sistemele de educație contemporane se află sub o presiune din ce în ce mai mare, generată de „provocările globale”. În pofida oportunității persoanei de a obține cunoștințe și de a se afirma la scară socială, dezvoltării științei și a tehnologiilor, sunt compromise de polarizarea economică, care duce la polarizarea socială.

2.2.1. Procesele globale și impactul acestora asupra dezvoltării educației

- Fenomenul **globalizării** reclamă ralierea la particularitățile de funcționare a sistemelor educaționale din lume și din regiune, precum și implementarea noilor tendințe și abordări în procesul educațional. Caracterul imperativ al globalizării impune un ritm și un efort, cărora Republica Moldova, pe alocuri, nu le poate face față.
- **Impactul celei de-a patra revoluții industriale** solicită Republicii Moldova implementarea noilor tehnologii în sistemele de producție, fapt ce influențează în mod direct și asupra conținutului educației.
- **Digitalizarea** impune contexte de învățare virtuală ce influențează nemijlocit calitatea capitalului uman.
- O mare provocare constă în trecerea de la educația despre **sustenabilitate** la educația pentru dezvoltare sustenabilă, care constă în formarea unor comportamente ce facilitează un nou mod de viață.
- **Provocările demografice** generează schimbări profunde în abordarea educației ca sistem și proces, precum: accentuarea importanței învățării pe parcursul vieții, asigurarea condițiilor de acces la o educație de calitate pentru toți.

2.2.2. Politicile internaționale în domeniul educației

Dezvoltarea educației este una dintre țintele prioritare spre care sunt direcționate politicile elaborate de cele mai importante organizații internaționale (ONU și UNESCO, OECD și Banca Mondială, Uniunea Europeană etc.).

Educația de calitate este unul dintre obiectivele mondiale ale dezvoltării durabile (Orizont 2030), adoptate la cea de-a 70-a Sesiune a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite (septembrie 2015)¹: „asigurarea unei educații incluzive, echitabile și de calitate, precum și promovarea, pentru toți, a oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții”. Importanța acestei inițiative este maximă, întrucât reprezintă consensul celor 193 de state membre. Această inițiativă urmărește 17 obiective generale (Sustainable development Goals – SDGs), dintre care unul, cu numărul 4, vizează educația de calitate.

¹ <https://en.unesco.org/sdgs>

Țintele și abordările strategice stabilite la nivelul ONU (și al organizațiilor parte din acest sistem – UNICEF, UNDP etc.) sunt susținute de evaluările internaționale și de studiile diagnostice realizate de Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD), IEA² și de Banca Mondială.

Totodată, Uniunea Europeană a elaborat politici comune în domeniul educației și formării profesionale, cu ținte specifice pentru Orizont 2020 (în actualul exercițiu de planificare), dar nu sub forma unor Directive sau regulamente Europene, ci sub forma unor Recomandări sau Concluzii ale Consiliului Uniunii Europene, de Comunicate ale Comisiei Europene pe teme de interes comun.

În concordanță cu Acordul de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, prezentul document strategic operaționalizează obiectivele strategice de convergență, asumate prin Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2030”. Așa cum se arată în acest document³, „dispunând de acest acord, Republica Moldova trebuie să asigure implementarea acestuia, inclusiv cu suportul pe care îl poate oferi Uniunea Europeană, și să învețe din vasta experiență a țărilor europene, dar și din experiența proprie”.

2.3. CONTEXTUL SECTORIAL

În ultimele decenii în sistemul de învățământ s-au produs mai multe schimbări de diferit grad de complexitate și de influență asupra acestuia:

- a fost pus în aplicare noul Cod al Educației al Republicii Moldova (2014), care a deschis noi perspective și a creat noi oportunități de dezvoltare a educației pe termen lung;
- sistemul de învățământ superior a aderat la Procesul Bologna, ceea ce a permis alinierea la standardele europene și recunoașterea studiilor superioare peste hotare;
- a fost elaborat Cadrul Național al Calificărilor, corelat cu Cadrul European al Calificărilor;
- a fost promovat conceptul incluziunii la toate nivelurile sistemului de învățământ, asigurând realizarea acestuia în plan normativ, metodologic și uman;
- a fost asigurată dezvoltarea coerentă și unitară a Curriculumului Național prin elaborarea Cadrului de referință al Curriculumului Național, Cadrului de referință al educației timpurii, Cadrului de referință al Curriculumului pentru învățământul profesional tehnic, Cadrului de referință al Curriculumului universitar, și a Cadrului de referință al educației și învățământului extrașcolar;
- în sistemul de învățământ general funcționează a doua generație de curricula axate pe competențe, inclusiv pe competențe pentru educația pe parcursul întregii vieți, pe educația centrată pe elev, pe cele mai actuale abordări educaționale;
- în învățământul profesional tehnic au fost implementate modalități moderne de realizare a studiilor, inclusiv axarea pe instruirea modulară și pe învățământul dual;
- funcționează un sistem diversificat de formare profesională continuă a cadrelor didactice prin crearea de noi centre în acest sens, inclusiv prin implicarea instituțiilor de învățământ superior cu profil pedagogic etc.

Pe parcursul acestor ani, în sistemul de învățământ s-au realizat și se realizează la etapa actuală mai multe proiecte pe diferite dimensiuni ale sistemului de învățământ (dezvoltarea infrastructurii, dezvoltarea învățământului profesional tehnic dual, dezvoltarea învățământului incluziv, asigurarea egalității de gen în educație etc.), finanțate de Banca Mondială, Uniunea Europeană, UNICEF, UNESCO, PGE, Guvernul României, Agenția Austriacă de Cooperare (ADA), Agenția Elvețiană de Cooperare și Dezvoltare (SDC), Ministerul Federal pentru Cooperare și Dezvoltare din Germania, UNFPA și de alte structuri internaționale. Strategia Educației 2030 va asigura continuitatea, coerența și convergența în realizarea acestor proiecte.

Ministerul Educației și Cercetării, în parteneriat cu Consiliul Europei, a elaborat o serie de

² IEA "International Association for the Evaluation of Educational Achievement" – Asociația Internațională pentru Evaluarea Rezultatelor Educaționale – administrează două evaluări – TIMSS și PIRLS.

³ Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2030”, p.26.

politici și instrumente în vederea consolidării rolului educației în dezvoltarea unei culturi a democrației și a drepturilor omului, precum Cadrul de referință al competențelor pentru Cultură, Democrație, recunoscând pregătirea pentru cetățenia democratică drept unul dintre obiectivele principale ale sistemului de învățământ.

Totodată, în sistemul de învățământ există și un șir de probleme cu diferit grad de complexitate, generate de mai mulți factori interni și externi.

2.3.1. Învățământul și piața muncii

- **Analiza rapoartelor de evaluare a sectorului educației cu privire la angajare și structura șomajului denotă faptul că sistemul de învățământ nu este racordat optimal la cerințele pieței muncii, sub aspect calitativ (nu oferă calificări relevante) și cantitativ (nu acoperă deficitul de forță de muncă calificată).**

Situație și argument: Deși întregul sistem de învățământ profesional tehnic și superior este orientat spre formarea resurselor umane pentru toate sectoarele economiei naționale, studii realizate de Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova demonstrează perpetuarea deficitului de specialiști.

În baza datelor BNS pentru perioada 2016-2020, constatăm o diminuare a numărului de absolvenți ai specialităților cu profil pedagogic, care se angajează în sistemul educațional, excepție făcând anul 2020, când identificăm o dinamică pozitivă de 7 la sută.

În Moldova, 27,4 la sută dintre tineri sunt în afara sistemului de educație, formare și ocupație profesională (tinerii NEET).⁴ Acest procentaj este de două ori mai mare decât media UE.⁵

Un alt aspect al problemei ține de formarea culturii antreprenoriale a societății noastre, în primul rând a generației tinere. Deși în ultimii ani se promovează pe larg la scară națională educația antreprenorială și economică prin elaborarea și implementarea de curricula în învățământul general și profesional tehnic, dar și în cadrul diferitor cursuri de formare continuă organizate de diferite instituții și ONG-uri de profil, această problemă rămâne una actuală.

Din perspectivă de gen, piața muncii are următoarea configurație: în structura totală a populației cu vârsta între 25 și 64 de ani nivelul de instruire al femeilor constituie în medie 55,5%, iar al bărbaților – 60,4%. În același timp, constatăm că gradul de implicare în programe de educație permanentă atât a femeilor, cât și a bărbaților este foarte redus (1,4% – bărbați și 0,3% – femei, în anul 2018). Rata de ocupare în rândul femeilor este mai mică decât cea a bărbaților.

Factori cauzali: insuficiența cunoașterii și promovării unor experiențe, dar și a modelelor inovatoare de interconexiune a învățământului cu piața muncii; lipsa unui sistem modern de marketing educațional și a mecanismelor de ajustare a ofertei educaționale la necesitatea pieței muncii; nivelul scăzut de educație antreprenorială și economică a societății, în general, și a tinerei generații, în special; inerția pieței muncii, dar și a sistemului de învățământ de a crea structuri comune: parcuri tehnologice, laboratoare științifice, întreprinderi cu funcții duble (de producere și de formare profesională etc.); nivelul scăzut de investiții dinspre agenții economici în sistemul de pregătire a resurselor umane și nivelul scăzut de protecție legală în acest sens; perpetuarea unui proces defectuos de ghidare în carieră; acțiuni limitate în ce privește pregătirea tinerilor pentru viață, dezvoltarea rezilienței la provocările psihoemoționale și dezvoltarea abilităților de adaptare continuă la nevoile pieței muncii; investiții limitate în crearea unui mediu sigur și prietenos în școli, dar și în timpul practicii profesionale și mai târziu la locul de muncă; majoritatea calificărilor oferite de furnizorii de servicii educaționale nu au la bază Standarde de Calificare elaborate pe domenii și niveluri de formare profesională.

Consecințe și riscuri: nerezolvarea problemei privind interconexiunea sistemului de învățământ și a pieței muncii va duce la disfuncționalitatea pieței muncii și la scăderea calității formării profesionale inițiale și continue a specialiștilor pentru economia națională; sistemul de învățământ nu va asigura nici în continuare, în deplină măsură, dezvoltarea durabilă a societății;

⁴ Biroul Național de Statistică „Tinerii în Republica Moldova în anul 2019”

<https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&id=6729&idc=168>

⁵ Media UE: 12,9% pentru vârstele de 15-29 de ani și de 10,5 la sută în rândul tinerilor de 15-24 de ani.

se va menține segregarea profesională de gen și diferențele salariale între femei și bărbați.

2.3.2. Finanțarea sistemului de învățământ

- **Investițiile în educație nu asigură competitivitatea economiei naționale.**

Situație și argument: În perioada 2016-2020, ponderea cheltuielilor publice pentru învățământ în PIB a crescut de la 5,3% la 6,1%. În același timp, ponderea cheltuielilor publice aferente învățământului în totalul cheltuielilor Bugetului public național a cunoscut pentru aceeași perioadă evoluții fluctuante: după o creștere de la 17,7% înregistrată în 2016 la 18,4% în 2019, valoarea acestui indicator sub impactul pandemiei COVID-19 s-a redus în 2020 până la 17,2%. Creșterea ponderii cheltuielilor publice pentru Învățământ în PIB, comparativ cu descreșterea ponderii acestora în totalul cheltuielilor bugetului public național pentru anul 2020, se explică prin reducerea mult mai accentuată a PIB-ului în 2020 față de 2019, comparativ cu diminuarea cheltuielilor Bugetului public național pe același interval temporal.

Deși în mărime absolută cheltuielile publice aferente învățământului au crescut constant (de la 8,558 mil. lei în 2016 până la 12,583 mil. lei în 2020), totuși investițiile realizate în ultimii ani nu au reușit să acopere necesitățile unui sector care își propune să pregătească forță de muncă competitivă pentru o economie globală.

În structura cheltuielilor publice pentru învățământ, în 2019 ponderea cea mai mare a fost deținută de învățământul secundar: 5,467 mil. lei sau 45%, urmat de educația timpurie și învățământul primar: 3,614 mil. lei sau 30%, învățământul profesional tehnic: 1,064 mil. lei sau 9%, învățământul superior: 1,048 mil. lei sau 8% (conform informației MF și BNS).

Deși cheltuielile publice aferente învățământului per elev/ student au înregistrat o tendință de creștere de la 15,5 mii. lei în 2015/2016 până la 29 mii lei în 2019/2020, aceste valori sunt mult sub nivelul celor înregistrate de țările dezvoltate. Astfel, conform publicației „Education at a Glance 2020: OECD Indicators”, în 2017 cheltuielile publice medii aferente instituțiilor publice de învățământ per elev/ student la nivelul țărilor din OCDE au fost egale cu 10,102 USD.

Factori cauzali: Una dintre provocările sensibile cu impact financiar puternic este utilizarea inefficientă a capacităților de proiect ale instituțiilor de învățământ ca urmare a diminuării contingentului de elevi/ studenți. În consecință, creșterea constantă a finanțării de la stat, însoțită de scăderea numărului de elevi/ studenți, determină, frecvent, ridicarea exagerată a cheltuielilor unitare, fără o ameliorare corespunzătoare a calității procesului educațional. Aplicarea unor mecanisme de finanțare neadecvate determină inefficientă la nivelul instituțiilor de învățământ. În special, această deficiență este caracteristică pentru instituțiile de învățământ preșcolar, extrașcolar și de educație incluzivă, dar și pentru învățământul superior. Prin urmare, se impune proiectarea și implementarea unor formule de finanțare în bază de cost standard per copil/ elev și pentru aceste categorii de instituții de învățământ.

Consecințe și riscuri: Investițiile în educație, care nu asigură un nivel înalt de calitate și funcționalitate a sistemului de învățământ, nu vor asigura nici dezvoltarea durabilă a economiei, dar nici a societății în general.

2.3.3. Capitalul uman și intelectual

- **Funcționalitatea și performanța sistemului de învățământ sunt afectate de un dezechilibru cantitativ, calitativ, de gen, de vârstă, de mediu (rural, urban) în domeniul capitalului uman (didactic și managerial) la toate nivelurile, anume: nivelul scăzut de motivație și satisfacție profesională a angajaților din sistem, fluxul redus al intrărilor în sistem ale specialiștilor tineri, în special în mediul rural, fluxul sporit al ieșirilor/ abandonului profesional în primii ani de activitate, insuficiența de profesori și manageri calificați, inclusiv în mediul rural, ponderea semnificativă a cadrelor didactice cu vârsta sub și peste 60 de ani, dezechilibrul de gen în structura personalului didactic.**

Situație și argument: Numărul cadrelor didactice din sistemul național de educație s-a redus cu peste 20% în doar 10 ani. Dezechilibrul dintre câștigul salarial mediu lunar în învățământ, comparativ cu câștigul salarial mediu pe economie, acutizează problema atractivității scăzute a profesiei de cadru didactic; or, mărimea salariului cadrelor didactice nu asigură tinerilor un statut social adecvat tipului de activitate și complexității acesteia. Depopularea localităților rurale (în special din rândul populației tinere) ca urmare a locurilor de muncă limitate, infrastructurii proaste, dar și a lipsei perspectivelor (cel puțin, pe termen mediu) pentru un standard de viață decent determină insuficiența cadrelor didactice și manageriale *calificate* în mediul *rural*, în special a celor *tinere*.

Eforturile de sincronizare a rețelei școlare au condus la îmbunătățirea unor indicatori de eficiență internă a sistemului, în special, ai celor ce vizează *raportul elevi/cadru didactic*, care s-a mărit în ultimii 10 ani, în special în învățământul primar din zonele urbane, rămânând însă în stagnare continuă în cele rurale. Sistemul de învățământ național demonstrează în continuare *dezechilibrul de gen la toate nivelurile*, ponderea femeilor în sistem din totalul de cadre didactice, constituind în medie cca 70 la sută.

Factori cauzali: Reducerea semnificativă a numărului de copii/ elevi/ studenți, provocările pieței muncii, condițiile sociale, economice, psihologice, emigrarea masivă a populației, inclusiv a cadrelor didactice, pierderea atractivității profesiei de cadru didactic, sistemul învechit de formare inițială și continuă a cadrelor didactice, lipsa coerenței și colaborării între structurile manageriale pe verticală și orizontală sunt principalii factori ce determină schimbările semnificative din punct de vedere cantitativ și calitativ ale resurselor umane din sistemul educațional în ultimii 10 ani.

Consecințe și riscuri: Nivelul de competență, motivația și prestația cadrelor didactice, care influențează direct performanța sistemului educațional, respectiv, recrutarea, formarea profesională de calitate, motivarea, dezvoltarea continuă a performanțelor cadrelor didactice reprezintă strategia-cheie pentru promovarea educației de calitate. Problema resurselor umane nesoluționată prin acțiuni sistemice, cu caracter intersectorial, care să cuprindă toate procesele (recrutare, selecție, integrare, motivare, formare inițială și continuă, evaluare, salarizare), toate categoriile de personal, de la toate nivelurile sistemului (educație timpurie, învățământ general, profesional-tehnic, superior, formarea continuă), poate provoca o criză profundă a sistemului educațional.

- **Sistemul de învățământ se confruntă în ultimele decenii cu varii probleme, printre care: scăderea bruscă a numărului de elevi și studenți; diminuarea accesului la educație de calitate; rezultate joase la testări naționale și internaționale; nivel ridicat de abandon școlar, în special în rândul elevilor/ studenților din familii vulnerabile, aceștia manifestând un comportament deviant și un nivel scăzut de motivare pentru învățare.**

Situație și argument: Acest ansamblu de probleme este dedus din studiul „Evaluarea cuprinzătoare a sectorului educațional din Republica Moldova”, dar și din analiza diferitor rapoarte, studii având la bază elevul ca subiect al educației.

(1) Acces și cuprindere

Ca urmare a declinului demografic cauzat de sporul negativ al populației și de exodul populației peste hotare, a scăzut și scade în continuare numărul elevilor și al studenților, cu excepția celor încadrați în sistemul de educație timpurie. Conform datelor BNS, valorile numerice ale populației școlare sunt următoarele:

	2010	2020
Educația timpurie	130040	134158
Învățământul secundar general	396488	334375
Învățământul superior	107813	59033

	2016	2020
Învățământul profesional tehnic secundar	18980	15077
Învățământul profesional tehnic postsecundar	29811	29766

La începutul anului de studii 2020-2021, *numărul de elevi* din învățământul profesional tehnic a crescut cu 2,9% comparativ cu anul de studii precedent.

În ce privește *numărul de studenți* din învățământul superior, licență (Ciclul I) și masterat (Ciclul II), acesta era de 24,43 mii de persoane (fără studenți străini), în creștere cu 2,2 mii față de anul de studii 2019-2020. Această creștere a numărului de studenți s-a produs într-un an pandemic, cu restricții de migrație condiționate de criza sanitară. Numărul de studenți la forma de învățământ cu frecvență la zi a constituit 36,9 mii (cu 0,8 mii sau 2,1% mai mult față de anul de studii 2019-2020), cu o pondere de 62,5% din totalul studenților la studii superioare. În instituțiile de stat aceștia au deținut 64,9%, în timp ce în instituțiile private s-au înregistrat proporții egale pentru ambele forme de învățământ – cu frecvență la zi și fără frecvență.

(2) Rezultatele testării naționale și internaționale

În ansamblu, din analiza rezultatelor evaluărilor naționale, mai exact – a notelor luate de elevi, se poate concluziona că nivelul de formare și dezvoltare a competențelor absolvenților tuturor nivelurilor de învățământ este în continuă creștere. Mai mult ca atât, în cazul evaluărilor interne (învățământul primar) și al celor semi-externe (învățământul gimnazial) media notelor respective este foarte înaltă, iar rata de promovare se apropie de 99%. În schimb, în cazul evaluărilor externe (examenul de bacalaureat), care se consideră ca fiind cele mai obiective, cu rezultate comparabile la nivel național, notele sunt cu mult mai mici. Astfel, pe parcursul anilor 2014-2018, în cazul candidaților din licee, media notelor la examenul de bacalaureat a crescut de la 6,57 la 6,89. Deși această creștere s-a manifestat atât în mediul urban, cât și în cel rural, notele candidaților din liceele urbane sunt mai mari decât cele ale candidaților din liceele rurale cu circa 0,4 puncte de notare.

Evaluările internaționale. Republica Moldova a participat la mai multe evaluări internaționale, inclusiv la evaluările TIMSS (Tendințe în studiul internațional al matematicii și științelor; 1990, 2003 și 2007) și PIRLS (Progresul în studiul internațional al alfabetizării la Citire/ Lectură); 2001 și 2006. În anul 2009 țara noastră a început să participe la PISA (Programul pentru Evaluarea Internațională a Elevilor). De atunci ea a participat la evaluările din anii 2009+, 2015 și 2018. Rezultatele evaluărilor PISA, studiu realizat pentru anii 2009-2015, relevă progrese semnificative, în special pe domeniile Citire/ Lectură și Matematică (+28 de puncte și, respectiv, +24 de puncte), pe când pe domeniul Științe creșterea a fost mai moderată (+15 puncte).

În pofida acestor progrese, este alarmant faptul că ponderea elevilor care nu ating nivelul minim de competențe rămâne a fi semnificativă, oscilând în intervalul 40-50%. Analiza rezultatelor testelor PISA și a celor realizate de MEC, dezagregate pe sexe, indică faptul că calitatea învățării este afectată de absența abordării nevoilor de învățare specifice în funcție de gen și de lipsa unei abordări sensibile la gen în curriculum și în sistemul de formare inițială și continuă a cadrelor didactice. Fetele depășesc performanța băieților în majoritatea domeniilor, deoarece ele își folosesc timpul liber mai mult pentru activități ce duc la învățare și succes academic, spre deosebire de băieți.

(3) Absenteismul și abandonul

În conformitate cu Raportul de evaluare a Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația 2020”, Planul de acțiuni pentru prevenirea și combaterea abandonului școlar și a absenteismului în învățământul general, elaborat de MEC în 2015, a facilitat monitorizarea fenomenului. Datele administrative colectate de MEC diferă de datele statistice prezentate de BNS pe dimensiunea abandon școlar. Urmează a fi identificate diferențele în metodologia de colectare și calculare a datelor în aceste instituții pentru a defini problemele cu care se confruntă sistemul educației și pentru a le lichida. În același timp, nu sunt raportate expres acțiuni de prevenire și diminuare a abandonului școlar, ci preponderent de colectare și monitorizare a datelor. Principalul neajuns rezidă lipsa unui document de politici și de acțiuni concrete de intervenție.

(4) Grupuri vulnerabile de copii, elevi și tineri

Printre cele mai vulnerabile grupuri de copii, elevi și tineri din sistemul socioeducațional continuă să se regăsească cei din familiile sărace, din familiile cu un venit foarte redus al părinților, cei părăsiți de părinți, persoanele cu dizabilități, copiii din mediul rural, inclusiv din familiile de romi. În PISA 2018, performanța elevilor cu nivel înalt al statutului social, economic și cultural a crescut, în timp ce a elevilor nevoiași a înregistrat un regres la matematică și științe, față de edițiile anterioare. Sistemul educațional din Republica Moldova este marcat de un nivel mai înalt de inechitabilitate decât sistemele educaționale din țările membre OCDE, cu excepția Bulgariei și României.

Comparativ cu țările membre OCDE și alte țări din regiune, în Republica Moldova se atestă mai mulți elevi din medii defavorizate și mult mai puțini elevi din medii favorizate, diferența dintre starea de bine a elevilor dezavantajați și a celor avantajați fiind una dintre cele mai semnificative. Acestea sunt argumente în plus în favoarea necesității unei politici dedicate grupurilor de elevi defavorizați. Se atestă un decalaj dintre criteriile de identificare a copiilor din medii defavorizate în domeniul social și în cel educațional. Criteriile stabilite de Legea nr.140/ 2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți sunt mai înguste decât criteriile folosite de Sistemul Informațional de Management în Educație și copiii care cad sub incidența legii respective sunt de trei ori mai puțini la număr decât elevii în situație de risc, conform SIME.

(5) Adaptarea psihosocială și educațională

Procesul de adaptare psihosocială a copiilor în instituțiile de învățământ este unul continuu. Mediul educațional, abordările metodologice cu privire la socializare, adaptare psihosocială și educațională a copiilor sunt în permanentă schimbare, fiind determinate de contexte psihosociale reale, de particularitățile psihologice și comportamentale ale copiilor.

Rezultatele studiilor privind adaptarea psihosocială a copiilor și tinerilor, ratele de tranziție spre maturitate denotă că eficiența internă în sistem este destul de înaltă în ce privește nivelul de absolvire fără abandon școlar și/ sau repetenți.

Cu toate acestea, există grupuri vulnerabile care prezintă un risc mai înalt privind adaptarea psihosocială și educațională până la educația secundară, în special a copiilor cu dizabilități, a copiilor în situație de risc sau dificultate, a copiilor care provin din familii vulnerabile.

Barierile pentru copiii cu dizabilități includ lipsa informațiilor și a infrastructurii specifice nevoilor (de ex., drumurile și trotuarele care nu sunt accesibile pentru persoanele în scaune cu rotile și unitățile de transport care nu sunt adaptate nevoilor persoanelor cu dizabilități). Drept bariere adiționale în sistem sunt absența cadrelor didactice pregătite să lucreze cu copiii cu nevoi educaționale speciale, numărul redus de materiale didactice adaptate, rezistența la schimbare manifestată de unii manageri școlari, profesori și părinți și în adaptarea psihosocială a acestora.⁶

Copiii ai căror părinți au emigrat în străinătate se confruntă cu multiple provocări specifice în ceea ce privește participarea la educație, printre care abandonul școlar și absenteismul.⁷ Alte riscuri legate de școală includ diminuarea performanțelor academice și lipsa motivației. Numărul acestor copii este în creștere; astfel, în anul 2014 numărul emigranților „autorizați” era de 104 mii de persoane,⁸ acesta crescând la 114 mii la sfârșitul anului 2018. Însă emigrarea autorizată constituie doar un segment foarte mic al fenomenului, provocarea majoră cu care se confruntă Republica Moldova este migrația externă în scop de muncă.

La alte grupuri de copii discriminați se referă cei ai căror părinți sunt infectați cu HIV; fetele și băieții discriminați în funcție de sex; copiii intimidați; copiii victime ale abuzului; copiii care provin din familii sărace, vulnerabile, marcate de comportament deviant și/ sau delincvent.

⁶ Hotărârea Guvernului nr.944 din 14.11.2014 „Cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația 2020””.

⁷ Legea nr.333 din 14.12.2018 cu privire la aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”.

⁸ Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova, Organizația Internațională pentru Migrație. „Profilul migrațional extins al Republicii Moldova 2014-2018”, http://bma.gov.md/sites/default/files/media/ra_pme_2014-2018_0.pdf.

(6) Sănătatea copiilor, elevilor, tinerilor și deprinderile de viață

Coordonarea eforturilor diferitor sectoare în rezolvarea problemelor de sănătate ale adolescenților și tinerilor este adeseori fragmentară, insuficientă, cu unele abordări care diferă în diverse sectoare. În școli sunt subdezvoltate serviciile de sănătate și mecanismele de informare durabilă a acestora cu medicii de familie, serviciile de sănătate prietenoase tinerilor și alte servicii. Este de menționat faptul că sistemul de educație nu face parte din principalele surse de comunicare despre sănătate. În acest sens, pe primul loc se află lucrătorii medicali (57,1%), TV (40%) și Internetul (36,1%).⁹

Starea de sănătate fizică și psihoemoțională, precum și performanțele școlare și randamentul didactic al copiilor, elevilor și profesorilor s-a înrăutățit pe parcursul anului 2020 din cauza crizei pandemice COVID-19. Aproximativ 20% dintre tineri au raportat o agravare a bunăstării psihoemoționale în timpul pandemiei COVID-19 și aproximativ 13% din totalul tinerilor care au recurs anterior la acțiuni de autovătămare au avut astfel de încercări, mai ales în timpul izolării.¹⁰ Totodată, au scăzut esențial performanțele copiilor și tinerilor în activitățile de educație fizică. O parte dintre orele de educație fizică s-au realizat online.

Elevii din Republica Moldova raportează că sunt expuși mult mai frecvent decât cei din majoritatea țărilor din regiune hărțuielilor școlare (bullingului) – 16% au fost hărțuiți la școală cel puțin de două ori în ultimele două luni ale anului 2018, comparativ cu 11% în 2014. Bunăstarea mintală generală se reduce odată cu creșterea copiilor, în special fetele fiind expuse riscului de înregistrare a unor rezultate slabe privind bunăstarea mintală, comparativ cu băieții. În toate cele 45 de țări incluse în raportul OMS, unul dintre patru adolescenți declară că se simte nervos, iritat sau că are dificultăți de adormire cel puțin o dată pe săptămână.

Educația obligatorie pentru sănătate, care include și educația sexuală, s-a dovedit a fi eficientă în prevenirea comportamentelor riscante și a violenței bazate pe gen în rândul tinerilor, în prevenirea infecțiilor cu transmitere sexuală și a sarcinilor în rândul adolescenților, dar și a abuzului și hărțuirii sexuale.¹¹

Educația sexuală aplicată sporadic a generat consecințe precum: sarcina timpurie, incidența mare a HIV/ SIDA și a altor boli sexual transmisibile – toate din cauza percepției eronate a normelor și perspectivelor de gen. Potrivit studiului de evaluare a comportamentelor de sănătate ale copiilor de vârstă școlară (HBSC), efectuat în Moldova în 2018, 13,3% dintre adolescenții cu vârsta de 15 ani și 34,7% dintre cei de 17 ani sunt activi sexual și doar 62% dintre ei folosesc prezervativul.¹²

Factori cauzali: Lipsa educației complexe obligatorii pentru sănătate, insuficiența implementării pe scară largă a modelului de școală promotoare de sănătate, care să asigure crearea unui mediu favorabil pentru dezvoltarea armonioasă a copiilor și tinerilor și să contribuie la dezvoltarea rezilienței, persistența în sistem a unui potențial nevalorificat de implementare a educației pentru sănătate și a educației fizice a copiilor, elevilor, tinerilor.

Consecințe și riscuri: Tergiversarea problemelor de acces și de facilitare, de socializare și adaptare psihosocială și educațională a persoanelor din diferite medii sociale, vulnerabile, inclusiv a copiilor rămași fără îngrijire părintească, cu dizabilități sau cu comportament deviant, va condiționa nerespectarea drepturilor fundamentale ale copiilor și accesul limitat la educație. Sistemul de învățământ nu-și va consolida capacitatea de sprijin pentru generația tânără în procesul de tranziție sigură și sănătoasă spre maturitate, fapt ce va avea repercusiuni asupra rezultatelor școlare, confirmate prin testările naționale și internaționale, fiind un impediment al bunăstării

⁹ Strategia Națională de Sănătate 2030.

¹⁰ UNFPA și Centrul de parteneriat pentru dezvoltare. (2020, august). Analiză: Impactul COVID-19 asupra bunăstării mentale a tinerilor din Republica Moldova, https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/covid_19_impactul_wellbeing_0.pdf

¹¹ Trei decenii de cercetare: cazul educației sexuale cuprinzătoare – Science Direct 2021, Journal of Adolescent Health, 2021, vol.68, nr.1, p.13-27.

¹² HBSC study 2018, <http://www.hbsc.org/membership/countries/moldova.html>, <https://www.facebook.com/OMSMoldova/videos/944169379698934>;

copiilor, adolescenților și tinerilor și al dezvoltării durabile a societății.

- **Sistemul de învățământ se confruntă cu problema eficienței educației incluzive și, în primul rând, a copiilor cu cerințe educaționale speciale (CES).**

Situație și argument: Odată cu aprobarea, prin Legea nr.169 din 2010, a Strategiei privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, au fost elaborate și ajustate o serie de acte normative, documente de politici ce au promovat educația incluzivă în Moldova prin dezvoltarea de servicii și integrarea copiilor cu CES în instituțiile de educație și învățământ. În acest sens sunt de menționat Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr 523/2011, Codul Educației (2014).

Bugetul raional, alocat educației incluzive, care nu se calculează în baza necesităților individuale ale elevilor cu CES, constituie 2% din bugetul total pentru educație. Acesta în mare parte se consumă pentru plata salariilor cadrelor didactice de sprijin și într-o mai mică măsură (cel puțin în ultimii ani) pentru dotarea centrelor de resurse din școli, dezvoltarea serviciilor de asistență logopedică, asistență psihologică etc.

Factori cauzali: Accesibilitate redusă la mediul fizic al unui serviciu; buget insuficient; servicii de educație incluzivă, calculate în baza numărului de copii cu CES, neconforme cu necesitățile individuale ale acestora; formulă inechitabilă de finanțare între raioane; insuficiența serviciilor psihologice, psihopedagogice, logopedice în instituții; metodologii neadaptate la specificul educației copiilor cu dizabilități intelectuale și senzoriale, cu tulburări din spectrul autist, cu dificultăți de învățare, tulburări de comportament; cooperare intersectorială neconsolidată; asigurare inefficientă a tranziției către învățământul profesional și către piața muncii.

Consecințe și riscuri: Segregarea copiilor cu CES sau realizarea neadecvată a educației la domiciliu ori în cadrul învățământului special; valorificarea inefficientă și risipa de resurse umane și financiare în sectoarele medicale, sociale și educaționale; identificarea tardivă a încălcării dreptului copiilor cu CES la servicii de abilitare și incluziune; inefficienta pregătirii cadrelor didactice pe arii specifice de dezabilitate (tulburări de limbaj, de comportament, rețineri în dezvoltare și autism, dizabilități severe neuropsihice, locomotorii, deficiențe de auz și văz).

- **Sistemul de învățământ se confruntă cu problema asigurării echilibrului de gen și a șanselor egale.**

Situație și argument: În Republica Moldova nu există impedimente în ceea ce privește accesul la învățământ, pentru niciuna dintre categoriile de sex. Deși rata de părăsire timpurie a sistemului educațional de către băieți s-a dovedit a fi mai mare în anii 2019-2020, comparativ cu perioada anilor 2009-2010 aceasta a fost într-o ușoară descreștere. În același timp, nivelul de alfabetizare nu prezintă diferențe semnificative între fete și băieți, iar datele privind indicele parității de gen pe nivelurile educaționale relevă preponderent valori în favoarea fetelor, în special în învățământul terțiar.

Alte probleme conexe cu domeniul educațional sunt: feminizarea învățământului; disparități salariale semnificative, segregarea pe ocupații cu salarii mai mici; distribuirea inegală a muncii și a responsabilităților familiale; număr insuficient de locuri la creșe și grădinițe, ceea ce face dificilă pentru părinți reconcilierea vieții profesionale cu cea de familie. Fetele predomină în învățământul profesional tehnic postsecundar, iar băieții – în cel profesional tehnic secundar. De asemenea, prezintă interes distribuirea acestora pe domenii: fetele se regăsesc preponderent în meserii din sfera serviciilor și îngrijirii, iar băieții – în domeniile tehnice. Fetele optează mai mult pentru învățământul superior.

Învățământul superior, comparativ cu cel profesional tehnic, înregistrează un nivel și mai mare de participare a populației feminine (59% din totalul studenților în anul de studii 2019-2020). Totodată, la studii superioare de masterat (inclusiv studiile integrate) ponderea studentelor reprezintă aproape două treimi din totalul studenților înscriși la acest nivel (64%), iar la studii superioare de licență – 57 la sută.

Factori cauzali: Includerea dimensiunii de gen în documentele normative nu a fost realizată consecvent, fiind deseori redusă la abordarea tradițională a modelelor de rol, fapt ce duce la perpetuarea stereotipurilor de gen; lipsa programelor de formare inițială și continuă obligatorie a profesorilor în contextul drepturilor omului și/ sau a unor module tematice privind dimensiunea de gen. Prin intermediul socializării de gen (jucăriile, mass media, Internetul și alți agenți de socializare), percepțiile copiilor și ale adulților cu privire la disciplinele școlare, activitățile extracurriculare, domeniile de activitate profesională sunt stereotipizate în funcție de gen, acestea divizându-se în „masculine” și „feminine”. În anumite grupuri vulnerabile, preponderent în mediul rural, predomină ideea abandonării școlii (în special, de către băieți) după treapta gimnazială și despre încadrarea timpurie în câmpul muncii sau urmând să însoțească părinții la munci peste hotare. Materiale didactice insuficiente privind problematica de gen pentru activitățile educaționale formale și nonformale; lipsa cercetărilor de moment și longitudinale prin prisma dimensiunii de gen în domeniul educației. Educația în familie și în cadrul instituțiilor de învățământ este de asemenea stereotipizată, încurajându-se anumite modele de comportament: la fete – sânguința, ascultarea, submisivitatea, sexualizarea precoce etc., iar la băieți – agilitatea, spiritul antreprenorial, dominarea, concurența etc., ceea ce influențează performanța academică a acestora și integrarea în mediul școlar/ universitar, precum și atitudinile cadrelor didactice.

Consecințe și riscuri: Segregarea ocupațională și, implicit, disparitățile de gen în salarizare și venituri; vulnerabilizarea femeilor din punct de vedere economic/ profesional (de ex., venituri mai mici), social (stereotipuri și roluri sociale prescrise), familial (lipsa creșelor și accesul limitat la grădinițe au legătură directă cu imposibilitatea concilierii vieții profesionale cu viața de familie) și psihologic (dependența economică, riscul de a fi supuse abuzului).

- **Sistemul de învățământ se confruntă cu probleme în sfera educației interculturale și multilingve.**

Situație și argument: Republica Moldova continuă, pe parcursul istoriei, să rămână exemplul unei țări extrem de diversificate – dacă nu chiar fragmentate – sub aspect etnopolitic. Această diversitate impune anumite constrângeri obiective în politicile educaționale, în special în ceea ce privește elementele identitare, dezvoltarea personală, socializarea etc. Or, pe lângă faptul că se identifică în mod diferit sub aspect etnic și cultural, etniile sunt separate și prin aceea că manifestă preferințe geopolitice diferite sau chiar opuse. Regiunea din stânga Nistrului, a cărei populație este compusă în proporții aproape egale din ucraineni, ruși și moldoveni, este un caz extrem. În 1990 ea s-a autodeclarat independentă, adoptând un curs de aliniere la și de integrare cu Federația Rusă. Sub amprenta acestei politici, sistemul educațional al regiunii a evoluat în totală izolare de restul țării, perpetuând multe elemente specifice sistemului educațional sovietic, inclusiv cele legate de uniformizarea doctrinară, educația politică și pregătirea militară.

În afară de regiunea transnistreană, pe teritoriul Republicii Moldova există și alte regiuni care sunt locuite compact de reprezentanții unei anumite etnii, cum ar fi bulgarii și găgăuzii în sud sau romii și ucrainenii în nord. Melanjul dintre identitatea etnică și cea regională adaugă un element în plus de complexitate peisajului etno-politic moldovenesc. La nivel regional sau local adeseori sunt adoptate decizii/ politici care contravin vectorului autorităților centrale. Deși în ultimele decenii Guvernul Republicii Moldova și Ministerul Educației și Cercetării au lansat politici de ameliorare a relațiilor interetnice și de promovare a multilingvismului și interculturalității, problema respectivă rămâne și în continuare una prioritară. Alături de această problemă rămân actuale problemele de educație pentru democrație, pace, toleranță etc.

Factori cauzali: Politica educațională nu a reușit să imprime o coeziune mai înaltă societății moldovenești. Limba română – limba oficială a Republicii Moldova – este învățată în multe cazuri mai puțin eficient în comunitățile locale și regionale locuite compact de reprezentanții grupurilor etnice, în care limba maternă și limba de comunicare este alta decât cea oficială, deși elevii, indiferent de etnie, au posibilitatea de a studia limba română ca o disciplină distinctă asigurată cu produse curriculare. Elementele esențiale ale educației – inclusiv legate de identitate, cum ar fi limba și istoria, precum și de cetățenia activă, drepturile omului și toleranța – sunt în continuare

văzute în mod diferit de diverse etnii.

Consecințe și riscuri: atitudini, relații și comportamente sociale afectate în comunitățile locale și în societate în ansamblu; starea de bine a cetățenilor marcată de tensiuni și conflicte; polarizarea societății generată de divizarea cetățenilor după criterii etnice, lingvistice, sociale; periclitarea funcționării democratice a societății.

2.3.4. Societate, comunitate, familie și educație

- **Sistemul de învățământ se confruntă cu responsabilitatea redusă a societății, implicarea inefficientă a comunității în educație, insuficiență serviciilor sociale pentru grupurile dezavantajate, dar și cu problema corupției.**

Situație și argument: Deși Codul Educației și Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația 2020”, prevăd responsabilizarea societății și familiei privind asigurarea unei educații de calitate, prin diversificarea formelor de implicare, participarea la procesul decizional și la rezolvarea problemelor școlii, Republica Moldova continuă să se confrunte cu problema responsabilității sociale în educație.

În sistemul educațional sunt încurajate dialogul social și parteneriatul instituțiilor de învățământ cu instituțiile din sfera de cercetare, cu sindicatele, cu mediul de afaceri, cu societatea civilă și cu mass media, realizate în condițiile legislației în vigoare, însă acestea rămân insuficient valorificate.

Problema corupției și a educației anticorupție continuă să fie prioritară pentru sistemul de învățământ din Republica Moldova, deși în datele CNA instituțiile educaționale nu apar în topul fraudelor academice și al indicatorilor de integritate. Pe parcursul implementării Strategiei naționale anticorupție de anii 2011-2016 s-au realizat unele progrese în ceea ce privește reducerea fraudei academice și consolidarea eticii în sectorul educației, inclusiv prin monitorizarea mai strictă a examenului de bacalaureat, prin aprobarea și implementarea Codului Educației, urmată de a Codului de etică al cadrului didactic, și prin înființarea Consiliilor de etică în școli. Totuși, în sistemul de învățământ se mai întâlnesc cazuri de favoritism, încălcare a integrității, politici nocive de reglementare a conduitei profesionale și politici privind anunțarea posturilor vacante și cazuri de ocupare a funcțiilor de personal, de angajare în schimbul luării de mită.

Factori cauzali: Managementul integrității promovat insuficient; mecanisme inefficiente de responsabilizare a societății privind calitatea educației, dar și de implicare a acestora în procese de luare a deciziilor; nivel scăzut de asigurare socială a grupurilor dezavantajate în educație; transparență redusă a procedurilor de angajare, distribuie a orelor, de salarizare bazată pe performanță și a altor practici de management al resurselor umane în sistemul de învățământ; sensibilizare minimă privind integritatea în instituțiile de învățământ la nivel național; ignorarea declarației de integritate la angajarea managerilor, a profesorilor, a persoanelor cu funcții-cheie în educație; cadru legal precar privind colectarea suplimentară a fondurilor oferite de către părinți.

Consecințe și riscuri: Statut subminat al educației în societate, nivel scăzut de credibilitate; reforme declarate cu funcționalitate scăzută; management financiar inefficient; cultura integrității în instituțiile educaționale compromisă; comunitate puțin implicată; consecințe nefaste asupra calității educației și dezvoltării economice a țării.

- **Sistemul de învățământ se confruntă cu problema educației în și pentru familie, a cooperării școlii cu familia în educația copiilor.**

Situație și argument: Deși reunificarea familiilor printre migranți pare a fi o tendință în creștere, se estimează că aproximativ 100 de mii de copii și tineri sunt lăsați fără supravegherea părinților. Genul părintelui care a emigrat influențează în mod semnificativ măsura în care copilul se va adapta și, respectiv, va participa la procesul educațional.

Strategia intersectorială de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2020, implementată cu sprijinul societății civile și al partenerilor de dezvoltare, a impulsionat educația părinților, în general, dar nu s-a reușit soluționarea multiplelor probleme.

Factori cauzali: Nivel redus de participare a părinților la administrarea instituțiilor de învățământ, rezumată la: discutarea în cadrul adunărilor părintești a problemelor ce țin de drepturile și obligațiunile elevilor și ale părinților, de îmbunătățirea condițiilor fizice din școală, de susținerea financiară a școlii, a elevilor aflați în situație de risc și a celor capabili de performanțe; școli reticente față de implicarea părinților și a comunității în angajarea, evaluarea, promovarea și stimularea cadrelor didactice și a celor manageriale, în alegerea disciplinelor opționale și a tematicii cercurilor școlare, în combaterea fenomenului plăților informale, în lupta cu corupția în învățământ; părinți puțin interesați pentru participare în activități concrete din viața școlii; administrații publice locale care neglijează problemele instituțiilor de învățământ.

Consecințe și riscuri: Nivel de cooperare a școlii cu familia în continuă descreștere; diminuarea rolului familiei ca factor educațional de bază; riscuri majore de neasigurare a unui impact pozitiv, de durată, al educației asupra dezvoltării personalității copilului/ tânărului; pericol de agravare a stării generale de sănătate morală, psihoemoțională a societății; compromiterea orientărilor valorice pentru generația în creștere.

2.3.5. Curriculumul și calitatea educației

- **Sistemul de învățământ se confruntă cu un ansamblu de probleme privind funcționalitatea curriculumului la toate nivelurile: valorificarea procesuală irelevantă, monitorizarea continuă și realizarea conexiunii inverse.**

Situație și argument: Politicile educaționale la nivel de sistem se axează pe cele mai actuale abordări, concepte și tendințe de dezvoltare curriculară: asigurarea unității psihocentrismului și sociocentrismului, centrarea pe cel ce învață, proiectarea finalităților formulate în termeni de competențe, învățarea activă și interactivă, dezvoltarea gândirii critice etc.

Analiza comparativă a curricula educaționale din Republica Moldova și din țările Uniunii Europene ne permite să constatăm că nu există diferențe semnificative între planurile de învățământ pentru educația timpurie, învățământul primar și gimnazial din Republica Moldova și cele din țările respective, privind conținutul și durata activităților de învățare, ceea ce nu putem constata privitor la programele de studii liceale.¹³

Totuși, persistă probleme generale transversale privind curriculumul la nivel de sistem educațional, precum și unele probleme specifice privitor la conexiunea funcțională dintre diverse subsisteme (niveluri și cicluri ale sistemului de învățământ).

Printre problemele generale sunt de menționat: prioritatea conținuturilor în procesul de predare-învățare-evaluare; dominarea componentei teoretice asupra celei praxiologice; excesul abordării disciplinare în defavoarea celei transdisciplinare, interdisciplinare; lipsa experienței la unii conceptori de curricula de a valorifica noțiunile moderne privind dezvoltarea curriculară, inclusiv de a asigura conexiuni intra- și interdisciplinare.

Se constată problemă abordările curriculumului din perspectivă procesuală: nivel ineficient al proiectării didactice, aplicare sporadică a tehnologiilor didactice active/ interactive/ productive; contexte de învățare puțin racordate la nevoile celor ce învață.

Evaluarea obiectivă (inițială, formativă și sumativă) a rezultatelor învățării, în general, și a gradului de manifestare a competențelor, prin prisma relevanței acestora pentru viață, rămâne o problemă sensibilă a sistemului, fapt demonstrat de rezultatele evaluărilor naționale și internaționale.

Factori cauzali: Lipsa unui mecanism/ organ de management al curriculumului la nivel național; lipsa unui cadru de formare/ dezvoltare profesională a conectorilor de curricula; nivel redus de pregătire profesională a unor cadre didactice și de implicare responsabilă a acestora privind: implementarea curriculumului, aplicarea noilor tehnologii educaționale, inclusiv a celor digitale în procesul de instruire, realizarea procesului de evaluare și elaborarea instrumentelor de

¹³ Studiu realizat cu susținerea financiară a UNICEF Moldova în cadrul Proiectului „Review of the Conceptual framework for a new curriculum for primary and lower secondary education in the Republic of Moldova”, ianuarie 2018-septembrie 2018.

evaluare, crearea contextelor de învățare și diversificarea formelor de instruire; valorificare redusă a schimbului de experiență între cadrele didactice și neglijarea procesului de mentorat.

Consecințe și riscuri: Perpetuarea unui management inefficient al curriculumului, care nu corelează toate procesele (diagnosticarea, pronosticarea, conceptualizarea, proiectarea, implementarea, monitorizarea, comunicarea etc.); compromiterea inovațiilor curriculare și a rolului acestora în asigurarea unei educații de calitate.

- **Sistemul de învățământ se confruntă cu problema aplicării inefficiente a TIC în educație și a asigurării procesului de învățământ cu softuri educaționale.**

Situație și argument: Dotarea cu mijloace TIC. Din cauza accesului deficitar la internet, a mijloacelor financiare insuficiente, alocate pentru informatizarea sectorului educației și utilizarea uneori improprie a acestora, disponibilitatea mijloacelor TIC în instituțiile de învățământ rămâne a fi redusă, fapt ce creează dificultăți pentru implementarea instruirii asistate de calculator și a managementului educațional informatizat, inclusiv în cazul în care, raportat la o medie statistică, un calculator revine la 9 elevi.

Se atestă lipsa unui management funcțional în procesul de digitalizare a educației: procurarea de echipamente digitale, fără ca acestea să includă softuri corespunzătoare, inclusiv cele de sistem; utilizarea softurilor nelicențiate; practică redusă de abonare la softurile de sistem, la cele de aplicații generale, dar și la softurile educaționale elaborate de companii și edituri specializate.

Competențele digitale ale cadrelor didactice. Pe parcursul ultimilor ani s-au întreprins mai multe acțiuni având drept scop „alfabetizarea digitală” a cadrelor didactice și a elevilor/studentilor, fapt ce permite utilizarea echipamentelor, programelor de calculator, rețelelor de calculatoare, infrastructurii de comunicații digitale etc.

Rămâne o problemă gradul de valorificare a abilităților digitale în procesul de predare-învățare-evaluare, dar și capacitatea insuficientă de a utiliza efectiv ultimele generații de softuri educaționale interactive multimedia. Sondajele relevă că circa 79% dintre cadrele didactice consideră că utilizarea mijloacelor oferite de tehnologia informației și a comunicațiilor contribuie într-o măsură mare și medie la creșterea nivelului de dezvoltare a competențelor elevilor și că cca 70% dintre aceștia evidențiază importanța TIC pentru îmbunătățirea rezultatelor învățării. În același timp, cca 40% dintre pedagogi manifestă o atitudine rezervată față de impactul tehnologiilor informaționale, ceea ce semnaleză restanțe semnificative în digitalizarea educației.

Factori cauzali: Lipsa prioritizării informatizării/ digitalizării educației în documentele de politici; insuficiența mecanismelor de implementare a standardelor de informatizare a educației; inexistența unor mecanisme de evaluare și certificare a competențelor digitale ale angajaților din sistemul de învățământ; lipsa unei viziuni sistemice asupra echipamentelor și produselor program utilizate în instituțiile de învățământ de toate nivelurile; axarea eforturilor de formare inițială și continuă a angajaților din sectorul educației pe „alfabetizarea digitală” (activitate specifică deceniilor precedente) și, mai puțin, pe „pedagogia digitală”.

Consecințe și riscuri: Obstacole în implementarea pedagogiilor moderne bazate pe învățarea constructivistă; aglomerarea sectorului educației cu soluții fragmentate TIC, fapt ce va împiedica implementarea unor suporturi digitale unitare, destinate instruirii asistate de calculator și managementului educațional informațional; ineficiența învățării și a managementului educațional, persistența și chiar apariția de noi probleme; utilizarea inefficientă a resurselor materiale și financiare destinate informatizării sectorului educației; capacitatea scăzută a sectorului educației de a reveni la normalitate după eventualele crize pandemice și/ sau de altă natură; impedimente în extinderea educației pe parcursul întregii vieți, în special în dezvoltarea învățământului la distanță, expunerea tot mai mare a copiilor la riscurile existente în mediul online, dar și la proliferarea unor comportamente iresponsabile în acest mediu (e.g. cyber-bullying).

- **Sistemul (subsistemul) educației nonformale nu asigură, în mare parte, necesitățile și opțiunile elevilor, tinerilor și ale adulților.**

Situație și argument: Problema privind eficiența educației nonformale în Republica Moldova trebuie privită din două perspective: educația nonformală a elevilor, realizată prin învățământul extrașcolar (art. 36, cap. VII din *Codul Educației al Republicii Moldova*, 2014); educația nonformală a tinerilor și a adulților realizată prin formarea profesională și generală continuă (formarea culturii generale/ dezvoltarea personală).

(1) Analizând datele statistice, dar și datele din Raportul „*Evaluarea cuprinzătoare a sectorului educațional din Republica Moldova*” (2019) constatăm următoarele:

- În ultimii zece ani s-a înregistrat o ușoară creștere a numărului de elevi implicați în activități de educație nonformală. Totodată, procentajul acestora, în raport cu numărul total de copii/ elevi, rămâne mic – cca 20-30%.
- În aceeași perioadă a crescut nesemnificativ numărul de Centre de creație – de la 46 în anul 2010 până la 49 în 2019; totodată a crescut și numărul școlilor de muzică, arte și arte plastice – de la 112 în 2010 la 118 în 2019, astfel fiind create condiții de sporire a numărului de copii încadrați.
- Rețeaua Națională a Centrelor de Tineret, creată de MEC în 2017, cu sprijinul partenerilor de dezvoltare, activează în 22 de raioane și municipalități (în mai mult de 40 de comunități). Pe lângă sprijinul acordat tinerilor în implicarea civică și participarea la procesul decizional la nivel local, oferă o serie de programe/ servicii prin aplicarea metodelor de educație nonformală în desfășurarea unor astfel de activități.
- Este acută și problema cadrelor didactice pentru educația și învățământul extrașcolar, care nu este suficient de atractiv, fapt ce impune angajarea specialiștilor fără studii psihopedagogice. De menționat că în Republica Moldova nu există un sistem funcțional de formare inițială și continuă a cadrelor didactice pentru educația și învățământul extrașcolar.

Managementul educației și învățământului extrașcolar este ineficient, în mare parte, din mai multe considerente: apartenența instituțiilor de educație și învățământ extrașcolar la diferiți fondatori, lipsa unui concept clar de gestionare a acestui subsistem etc.

Factori cauzali: Lipsa unor politici clare în domeniul educației extrașcolare relevante și coerente educației formale a elevilor; inexistența unui concept modern de management al educației nonformale; nivel insuficient de interacțiune a diferitor sectoare care au în subordine instituții de educație nonformală; nivel scăzut de profesionalizare a cadrelor didactice din sistemul dat.

Consecințe și riscuri: sistem de educație nonformală neconsolidat și puțin receptiv la nevoile, interesele și opțiunile unui număr mare de elevi; periclitarea procesului de dezvoltare a personalității elevilor și a calității sistemului de educație în general.

(2) În ultimele decenii, tot mai frecvent se evidențiază rolul formării profesionale continue, având ca motiv schimbările rapide în toate domeniile de activitate. În acest sens, putem constata existența unor sisteme bine organizate de formare profesională continuă în diverse domenii: Educație, Sănătate, Administrare publică etc. Însă problema calității acestor formări rămâne a fi una actuală (a se vedea „*Raportul de evaluare cuprinzătoare a sectorului educațional din Republica Moldova*”, 2019): număr insuficient de formatori în domeniul educației nonformale a adulților; dezvoltarea dezechilibrată a rețelei de instituții prestatoare de servicii de formare continuă, necorespunzătoare, în mare parte, necesităților domeniilor respective; nivel scăzut de valorificare/ implementare a inovațiilor în cadrul cursurilor de formare; sistem puțin receptiv la nevoile individuale și instituționale ale beneficiarilor; accesibilitate redusă la servicii de educație nonformală a adulților; lipsa serviciilor de marketing în domeniu și a unui cadru conceptual și metodologic; nivel scăzut de motivare a beneficiarilor pentru formarea continuă.

Factori cauzali: Cadrul normativ și conceptual insuficient de clar; finanțare slabă a sistemului și prost direcționată; monitorizare precară a datelor statistice comparative privind educația profesională și generală a adulților, care devine un impediment în stabilirea strategiilor de dezvoltare a acestui sistem; cercetări puține axate pe această problematică.

Consecințe și riscuri: Scăderea accesului și motivării adulților pentru formarea continuă profesională și generală, cu repercusiuni asupra calității și a performanțelor în diferite domenii; disfuncționalitatea sistemului de educație nonformală a adulților.

2.3.6. Sistemul de învățământ și cercetarea științifică

- **Cercetarea științifică la nivel universitar se confruntă cu probleme legate de sistemul binar de cercetare și educație, de management inefficient al domeniilor cercetării și inovării, de nivelul scăzut de corelare a învățământului superior cu cercetarea și piața muncii, de lipsa de motivare a tinerilor pentru activitatea de cercetare și cariera universitară, infrastructura cercetării fiind depășită și slab ajustată la standardele internaționale.**

Situație și argument: Finanțarea activităților de cercetare și inovare în Republica Moldova per capita însumează aproximativ 6,6 €, fiind de 80 de ori mai redusă decât media europeană. Sumele alocate pentru activitățile de cercetare științifică constituie cca 0,24% din PIB, ceea ce este foarte puțin, comparativ cu țările europene. Pondere cheltuielilor pentru activitățile de cercetare-inovare în sistemul de învățământ superior este cu mult mai mică decât pentru activitatea respectivă în cadrul altor sectoare, deși calificarea în sistemul universitar este de un nivel mai înalt.

Cariera de cercetare nu se află în topul preferințelor tinerilor. Deși în anul 2019 numărul doctoranzilor a constituit 1641 de persoane, cu o ușoară creștere în comparație cu anii 2018 și 2017, oricum numărul acestora a fost cu cca 50 și, respectiv, cu cca 100 de persoane mai mic decât în anul 2016, iar numărul absolvenților de doctorat fiind în continuă descreștere. De menționat că numărul cercetătorilor, raportat la un milion de locuitori, este de 4,5 ori mai mic în Republica Moldova decât media europeană.

Cercetarea și inovarea au rol esențial în generarea unei creșteri economice inteligente și durabile și în crearea locurilor de muncă. Un aspect vulnerabil pentru Republica Moldova îl constituie conexiunea slabă dintre comunitatea științifică și mediul de afaceri, fapt ce împiedică implementarea rezultatelor cercetării, aplicarea noilor tehnologii de către mediul de afaceri, stimularea dezvoltării economice și crearea locurilor de muncă.

Republica Moldova are o infrastructură de cercetare învechită, neajustată la standardele internaționale; o economie în criză de mai muți ani; potențial uman, economic redus, ceea ce nu favorizează existența unui sistem de cercetări științifice, comparabil cu cel din țările economic dezvoltate. Respectiv, sistemul de cercetare nu dispune de oportunități de a acoperi în egală măsură toate domeniile de dezvoltare a societății.

Factori cauzali: Valorificarea insuficientă a reperelor conceptuale ale cercetării și inovării, axată pe oportunități umane, manageriale, financiare, infrastructurale de realizare a sistemului binar de cercetare și educație și pe o paradigmă modernă; finanțarea insuficientă a sistemului de cercetare și inovare, în special la nivel universitar; scăderea prestigiului celor ce activează în domeniu; lipsa oportunităților de a concura la nivel internațional cu centrele prestigioase de cercetare, cu universitățile din topul celor 11000; nivel scăzut de conexiune dintre învățământul superior, cercetare și piața muncii; evaluarea calității cercetărilor în baza publicațiilor în reviste cu flux internațional și nu potrivit impactului real al acestora asupra economiei și dezvoltării resurselor pentru piața muncii; criterii minime de diminuare a decalajului dintre domeniile de interes științific, având ca puncte de pornire: potențialul țării, nivelul de dezvoltare și perspectivele diferitor sectoare ale economiei naționale; infrastructura de cercetare în mare parte depășită moral și fizic; implicarea redusă a cadrelor didactice universitare și a studenților în activitățile de cercetare în cadrul proiectelor instituționale, dar și ale celor internaționale.

Consecințe și riscuri: Agravarea în continuare a funcționalității sferei științei și inovării, inclusiv în sistemul de învățământ universitar; ritm încetinit al dezvoltării socioeconomice a țării; reforme inefficiente fără suport științific argumentat, inclusiv în sectorul educației.

2.3.7. Rețeaua instituțiilor de învățământ, infrastructura și cultura calității

- **Funcționalitatea și performanța sistemului de învățământ sunt afectate de dezechilibrul dintre numărul în descreștere al copiilor, elevilor, studenților și rețeaua supradimensionată a instituțiilor de învățământ de toate nivelurile, dar și de infrastructura învechită a acestora.**

Situație și argument: Conform datelor furnizate de Biroul Național de Statistică, în anul de studii 2021-2022 rețeaua instituțiilor educaționale include: 1485 instituții de educație timpurie pentru 134,2 mii de copii; 1231 școli, gimnazii, licee pentru 336,7 mii de copii/ elevi; 42 școli profesionale pentru 13,9 mii de elevi; 36 colegii pentru 19,4 mii de elevi; 13 centre de excelență pentru 12,7 mii de elevi; 24 instituții de învățământ superior pentru 59,7 mii de studenți.

Optimizarea rețelei de instituții de învățământ este un proces continuu, condiționat de tendința de eficientizare a cheltuielilor în educație, astfel încât banii să nu fie utilizați doar pentru întreținere și salarii, ci și pentru dezvoltarea strategică a instituțiilor, lucru care în ultimii ani devine tot mai dificil de realizat.

Factori cauzali: scăderea ratei fertilității feminine și problemele demografice, emigrarea externă masivă și depopularea spațiului rural, scăderea populației de vârstă școlară, atât ca număr absolut, cât și ca pondere în populația totală, cu păstrarea acestei tendințe în viitorul previzibil, lipsa atractivității și a competitivității instituțiilor de învățământ superior, în comparație cu facilitățile atractive oferite de universitățile de peste hotare.

Consecințe și riscuri: sistem de învățământ depopulat și ineficient (multe instituții și puțini elevi/ studenți și cadre didactice); cheltuieli nejustificate ale bugetului public; periclitarea calității educației; infrastructură inadaptată la tendința de scădere a populației școlare la toate treptele; mecanism ineficient de finanțare a universităților per student; lipsa de concurență în învățământul superior și performanța scăzută a acestuia.

- **Sistemul de învățământ se confruntă cu un nivel scăzut de cultură a calității, nefiind centrată pe un sistem de valori recunoscut și asumat pe termen lung.**

Situație și argument: Cultura cadrelor didactice afectată de prejudecăți, stereotipuri și reprezentări false despre calitatea educației; dezorientarea în privința valorilor-cheie ale instituției de învățământ; reticența cadrelor didactice în vârstă vis-a-vis de tehnologia informației și comunicării își lasă amprenta asupra calității procesului educațional și îndepărtează școala de valorile autentice. Componenta *culturală* și de *mentalitate* fiind esențială pentru orice proces de schimbare/ dezvoltare

Incoerența dintre sistemul de indicatori de performanță, fixați în documentele de politică educațională, și procesele manageriale din cadrul sistemului; inconsecvența și incoerența dintre prevederile documentelor de dezvoltare strategică a sistemului și cele de dezvoltare locală, instituțională; lipsa mecanismului de realizare a feedback-ului privind calitatea educației *per* sistem educațional, *per* nivel al sistemului educațional, *per* instituție de învățământ și evaluare a impactului/ rezultatelor implementării politicilor educaționale; lipsa unor structuri naționale, care ar oferi factorilor de decizie din cadrul APL/ instituțiilor de formare profesională inițială și continuă servicii de expertiză/ asistență metodologică/ consultanță, inclusiv servicii de formare a cadrelor de conducere de la toate nivelurile sistemului, în vederea implementării adecvate, efective a reformelor – toate determină un impact scăzut al strategiilor de dezvoltare a educației.

Metodologia de evaluare externă a calității, care plasează accentul, în linii generale, pe elementele de intrare și de proces, pe indicatori ce vizează la prezența documentației și a resurselor (indicatorii de input) și mai puțin pe indicatori ce țin de cultura calității, pe indicatori de ieșire (indicatori de output), indicatori de rezultat (indicatori de outcome), precum și pe indicatori de impact, determină eficiența scăzută a sistemului actual de management al calității în educație.

Factori cauzali: Persistența modelului de management de tip birocratic, înrădăcinat în cultura instituțiilor de învățământ; sistemul de valori al cadrelor didactice și manageriale incongruent cu sistemul de valori promovat în documentele de politică educațională; incoerența repartizării funcțiilor, competențelor manageriale pe verticală și orizontală.

Consecințe și riscuri: cadru strategic lipsit de centrare autentică pe valori recunoscute și asumate pe termen lung, fără acțiuni sistemice de promovare a unor politici ferme de asigurare a calității, care să cuprindă nu doar aspecte tangibile, tehnice, ci și elemente ale *culturii calității*; menținerea în continuare a mecanismului administrativ, de comandă, centrat pe principii birocratice; ignorarea necesității de dezvoltare/ schimbare a sistemului de valori organizaționale, a sistemului de valori ale actorilor educaționali (cadre didactice și manageriale, elevi, părinți, factori decizionali din sistem) cu accent pe schimbarea de mentalitate, pe responsabilitatea individuală a acestora conștientizată și asumată.

- **Infrastructura instituțiilor de învățământ nu corespunde necesităților copiilor/ elevilor/ studenților (fetelor, băieților, persoanelor cu nevoi speciale) și nu oferă un mediu educațional sigur, nonviolent și incluziv.**

Situație și argument: Numărul mare de instituții de învățământ de toate nivelurile, licee cu o singură clasă, infrastructură depășită, departe de valorile școlii prietenoase elevului, afectează calitatea studiilor. Capacitățile instituționale sunt diminuate de lipsa condițiilor de învățare: laboratoare echipate cu utilaj modern, clase de computere. Instituțiile de învățământ profesional tehnic și superior nu reușesc să asigure baza tehnico-materială în concordanță cu evoluția tehnologiilor în diverse domenii ale economiei, fapt ce influențează actualitatea programelor, calitatea mediului și capacitățile instituționale de asigurare a procesului educațional.

Factori cauzali: Caracterul vag al politicii promovate în domeniul dezvoltării capacităților instituționale din sistemul de învățământ, în raport cu cerințele moderne și nevoile celor ce învață; insuficiența resurselor financiare pentru asigurarea funcționalității unui număr excesiv de instituții, inclusiv utilizarea ineficientă a acestora; progres nesemnificativ privind modernizarea condițiilor tehnico-materiale în instituțiile de învățământ.

Consecințe și riscuri: Persistența problemelor de infrastructură; diminuarea siguranței mediului de învățare; calitatea educației compromisă, cu repercusiuni asupra sănătății fizice și psihice a generațiilor în creștere.

2.4. INVENTARUL PROBLEMELOR/ PROVOCĂRIILOR

Analiza problematizată a situației din sector, bazată pe evidențe/ date de cercetare a scos în evidență **15 mari provocări** în privința dezvoltării sistemului de educație, formare și cercetare științifică din Republica Moldova:

1. Racordarea insuficientă a învățământului la cerințele pieței muncii, instituția de învățământ neoferind încă toate calificările relevante pentru contextul economic al Republicii Moldova, precum și un număr de absolvenți care este doar parțial corelat cu aceste calificări.

2. Deficit general de cadre didactice și manageriale calificate, bine pregătite și motivate (cu precădere, în rândul tinerilor absolvenți de studii cu profil pedagogic) și diminuarea motivației pentru cariera în domeniul educației (diverse niveluri ale sistemului educațional).

3. Declin accentuat al populației școlare, însoțit de amplificarea problemelor privind accesul la educație și de o tendință negativă în evoluția indicatorilor de participare școlară (la testări naționale și internaționale) – cu precădere a copiilor/ elevilor/ studenților din medii vulnerabile, dar și de o tendință de motivare scăzută pentru studii în învățământul profesional tehnic și superior.

4. Progresul limitat al sistemului educațional de a asigura un mediu favorabil pentru dezvoltarea psihoemoțională și fizică armonioasă și sănătoasă a elevilor/ studenților, de a promova incluziunea școlară cu precădere a copiilor/ elevilor/ studenților cu dizabilități și/ sau CES și a copiilor/ elevilor/ studenților din familii dezavantajate socioeconomic.

5. Promovarea insuficientă a educației interculturale și multilingve, a educației pentru asigurarea egalității de gen, a educației pentru pace și dezvoltare, a educației pentru democrație și drepturile omului, pentru reziliență la diferite provocări, inclusiv la cele legate de pandemia

COVID-19, precum și a educației antreprenoriale și economice.

6. Rezultate reduse ale politicilor sociale și comunitare promovate în educație, mai ales în privința serviciilor sociale pentru grupuri dezavantajate.

7. Dezvoltarea insuficientă a educației în și pentru familie și a cooperării dintre școală și familie în educația copiilor.

8. Insuficienta corelare a curriculumului: (a) pentru învățământul general – cu nevoile actuale ale elevilor, dar și cu abordările inter- și transdisciplinare; (b) pentru învățământul profesional tehnic și superior – cu Cadrul Național al Calificărilor și cu cerințele pieței muncii; (c) pentru învățarea și educația adulților – cu nevoile individuale profesionale și nonprofesionale.

9. Eficiența limitată a sistemului de evaluare a rezultatelor învățării din perspectiva finalităților formulate în termeni de competențe, dat fiind că acestea sunt obținute, nu rareori, prin comportamente neetice (cum ar fi plagiatul), astfel impunându-se educația pentru integritate.

10. Progresul lent de promovare a noilor medii, resurse deschise și tehnologii în educație, inclusiv aplicarea inefficientă a TIC în educație și asigurarea modestă a acestora cu softuri educaționale moderne.

11. Insuficiența, ineficiența și slaba calitate a învățării și educației adulților, integrarea redusă a educației nonformale și informale cu educația formală.

12. Rezultate sub cele așteptate ale politicilor privind cercetarea științifică în cadrul universitar (segregarea puternică dintre activitățile de instruire și activitățile de cercetare, managementul inefficient al domeniului investigațional, nivelul scăzut de corelare a învățământului superior cu cercetarea și piața muncii etc.).

13. Organizarea inefficientă a rețelei instituțiilor de învățământ de toate nivelurile (inclusiv universitar) și racordarea parțială la nevoile sociale și economice; măsuri insuficient corelate privind stimularea capacității instituționale și a unei culturi organizaționale performante.

14. Slaba capacitate instituțională și managerială, nivelul scăzut al culturii calității bazate pe un sistem de valori recunoscut și asumat pe termen lung. Lipsa politicii și a unor acțiuni sistemice de promovare a culturii calității blochează eforturile de reformare și dezvoltare a învățământului.

15. Finanțarea învățământului per copil, elev, student cu mult mai joasă decât media europeană și-a pus amprenta: numărul de elevi, studenți în instituțiile de învățământ a devenit unul scăzut. Totodată, a desincronizat mai evident raportul finanțării diferitor niveluri ale sistemului de învățământ, precum și raportul dintre nivelul de salarizare a educatorilor, cadrelor didactice din educația timpurie, din învățământul primar, gimnazial și liceal, din învățământul profesional tehnic și din învățământul superior.

III. VIZIUNE STRATEGICĂ ASUPRA DEZVOLTĂRII EDUCAȚIEI PE TERMEN MEDIU ȘI PE TERMEN LUNG

3.1. Factori determinanți, piloni strategici și axe valorice

Formarea și formularea unei viziuni strategice asupra dezvoltării educației pe termen mediu și lung sunt determinate de următorii factori:

1. Racordarea la prevederile SND „Moldova 2030”:
 - Centrarea pe oameni și pe drepturile fundamentale ale acestora.
 - Modernizarea tuturor sectoarelor, astfel încât Republica Moldova să devină țară în care oamenii vor dori să trăiască, având oportunități pentru dezvoltarea individuală de care își vor lega aspirațiile; țară pe care părinții o vor considera ca loc bun de trai și dezvoltare pentru copiii lor.
 - Valorificarea potențialului fiecărei persoane, indiferent de vârstă, mediu de reședință, sex, etnie, dizabilitate, religie sau alte diferențe (a se vedea SND „Moldova 2030”).
2. Racordarea la politicile internaționale în domeniul educației:
 - Implementarea învățării și educației pe parcursul întregii vieți.
 - Implementarea educației pentru dezvoltare durabilă – instrument-cheie pentru realizarea obiectivelor dezvoltării durabile.
 - Asigurarea calității educației incluzive și echitabile.
 - Valorificarea competențelor-cheie privind educația pe parcursul întregii vieți (Bruxelles, 2018), a competențelor-cheie pentru dezvoltare sustenabilă, precum și a cadrului de competențe promovate de UNESCO.
 - Modernizarea educației și a programelor școlare, astfel încât acestea să sprijine la maximum elevii în dezvoltarea lor.
 - Realizarea egalității de gen în educație și prin educație.
 - Promovarea educației prin și pentru valori.
3. Starea actuală a sectorului *Educație*:
 - Experiențele și tradițiile învățământului național.
 - Cadrul problemelor generale și specifice.
 - Potențialul și oportunitățile sistemului de educație de a realiza obiectivele de dezvoltare durabilă, de a realiza eficient funcțiile sale.
4. Perspectivele și oportunitățile dezvoltării socioeconomice a țării, care în mare parte determină și pronosticurile de dezvoltare a sistemului de educație, dar și se condiționează reciproc.

În conformitate cu SND „Moldova 2030”, SD „Educația 2030” urmărește dezvoltarea unui Sistem Național de Educație susceptibil să ofere educație de înaltă calitate, incluzivă și echitabilă tuturor copiilor/ elevilor/ studenților/ adulților pe tot parcursul vieții, la toate treptele de învățământ, în varii contexte formale/ nonformale/ informale.

Așadar, **viziunea strategică** asupra dezvoltării educației se axează pe **pilonii** și **obiectivele de dezvoltare durabilă** ale SND „Moldova 2030”:

PILONUL 1. Economia durabilă și incluzivă. Reieșind din relațiile de reciprocitate între *Educație* și *Economie*, sistemul de educație poate contribui eficient la realizarea obiectivelor acestui pilon prin funcțiile și mecanismele specifice, însă care nu pot înlocui funcțiile economiei în acest sens:

- formarea resurselor umane pentru economia națională capabile să asigure dezvoltarea țării (una dintre funcțiile de bază ale educației);
- educația antreprenorială și economică a tinerei generații, dar și a întregii societăți;
- producerea și promovarea de inovații, tehnologii pentru economia națională.

PILONUL 2. Capitalul uman eficient și robust. Sistemul de educație este factorul determinant în formarea capitalului uman ca scop în sine și ca mecanism de formare a societății. Promovarea conceptului „calitatea cadrelor didactice – calitatea resurselor umane – calitatea economiei – calitatea vieții” va asigura realizarea obiectivelor specifice acestui pilon pe dimensiunea educației: promovarea educației pe parcursul întregii vieți; promovarea educației axate pe cel ce învață; promovarea egalității de gen și incluziunii, asigurarea dreptului la educație de calitate, asigurarea accesului la educație etc.

PILONUL 3. Instituții oneste și eficiente. Instituțiile din sistemul de educație reprezintă factorul determinant în asigurarea calității și funcționalității acestui sistem prin: guvernarea eficientă democratică; dezvoltarea culturii organizaționale și educaționale; dezvoltarea resurselor umane, financiare, materiale, tehnologice, logistice.

PILONUL 4. Mediul educațional eficient, motivant și sănătos. În cadrul sistemului de educație acest pilon poate fi privit mai larg, având în vedere mediul educațional sigur, formativ, incluziv, rezistent la provocările sociale, politice, economice, pandemice ca condiție fundamentală de formare a personalității umane.

Factorii ce determină formarea unei viziuni strategice, pilonii și obiectivele strategice ale SND „Moldova 2030” au condiționat identificarea următoarelor **AXE VALORICE: calitatea și sustenabilitatea, accesibilitatea, adaptabilitatea/ flexibilitatea, perspectivitatea (prospectivitatea).**

În varianta generalizatoare, **viziunea strategică** asupra dezvoltării educației pe termen mediu și termen lung poate fi prezentată astfel (a se vedea Figura 1):

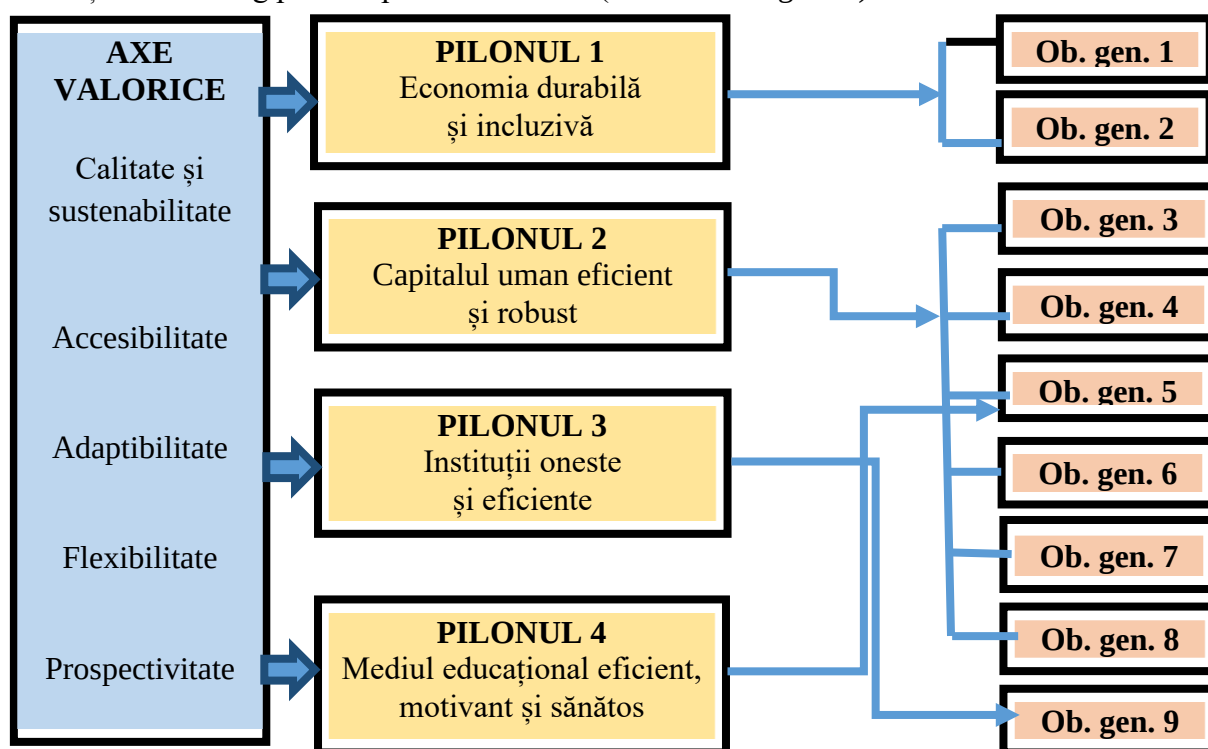

Fig. 1. Pilonii SND „Moldova 2030” versus axele valorice și obiectivele generale ale SD „Educația 2030”

Cel mai sigur capital al Republicii Moldova îl reprezintă capitalul uman, spre care trebuie orientată politica de dezvoltare durabilă a țării. Factorul-cheie în formarea capitalului uman este **sistemul de educație** – cel mai adecvat în soluționarea provocărilor sociale, economice, demografice cu care se confruntă astăzi Republica Moldova.

Creșterea durabilă a economiei și bunăstarea poporului va fi asigurată de un Sistem Național de Educație coerent, în care toate instituțiile și organizațiile, precum și întreaga societate (familia, comunitatea, grupurile profesionale, mass media), vor susține procesul de formare și dezvoltare a personalității în diverse contexte, pe întreg parcursul vieții. În rezultatul implementării SD

„Educația 2030”, Sistemul Național de Educație în 2030 va fi susceptibil să ofere educație de înaltă calitate, incluzivă și echitabilă tuturor copiilor/ elevilor/ studenților/ adulților pe tot parcursul vieții, la toate treptele de învățământ, în varii contexte formale/ nonformale/ informale, va corespunde necesităților celor ce învață și ale societății; va deveni mai rezistent, flexibil, oferind educație fără întrerupere în condițiile mereu schimbătoare de ordin social, economic, demografic; va deveni un factor real de asigurare a dezvoltării durabile, sociale și economice, prin formarea resurselor umane de calitate, și se va constitui într-un factor esențial pentru dezvoltarea societății bazate pe cunoaștere.

3.2. Scenarii posibile de politici educaționale (de implementare a Strategiei de dezvoltare „Educația 2030”)

Scenariile privind realizarea obiectivelor de dezvoltare durabilă propuse/ dezvoltate în SND „Moldova 2030” se referă și la dezvoltarea sectorului educațional.

Scenariul 0: *Scenariul de bază*

Cu referire la sistemul de educație, acest scenariu presupune evoluția tuturor compartimentelor/ subsistemelor acestuia, dezvoltarea experiențelor care s-au prefigurat în cadrul lui pe parcursul a trei decenii. Acest scenariu nu ia în calcul necesitatea unor intervenții de politici structurale, instituționale, investiționale în sistemul de educație pentru a nu permite existența unui număr mare de universități, funcționarea unor școli mici ineficiente, funcționarea sistemului de învățământ în dezacord cu cerințele pieței muncii etc.

Scenariul 1: *Reziliența*

Acest scenariu stimulează o serie de îmbunătățiri ale potențialului uman și ale capacității individuale a oamenilor de a face față șocurilor. În particular, se stimulează extinderea accesului la infrastructură prin educația formală și nonformală cu un accent pe tehnologii informale și de comunicație. Totodată, acest scenariu prevede valorificarea mai eficientă a sistemului de învățământ prin mecanisme educaționale de formare a competențelor de reziliență la provocările lumii contemporane. Ca scop în sine, scenariul simulează îmbunătățiri majore în educație, prin sporirea esențială a gradului de cuprindere în sistemul educațional. Rata de cuprindere în educația primară și gimnazială este stabilită la nivel de 100%, rata de cuprindere în educația liceală este de 95%, iar rata de absolvire a educației liceale de 90%.

Scenariul 2: *Buna guvernare*

Scenariul bunei guvernări simulează impactul unui pachet de politici care sporesc transparența și eficiența managerilor, reduc corupția, promovează libertatea profesională și fortifică incluziunea educațională și socială, cu un accent pe sincronizarea abordării de gen în educație. Rolul acestui scenariu nu este cel de a recomanda cele mai bune politici, ci de a explora impactul pe care îl poate avea pe termen lung îmbunătățirea guvernării, aceasta manifestându-se și în dezvoltarea sistemului educațional. Acest scenariu presupune o îmbunătățire substanțială a managementului educațional în baza axelor valorice, precum: calitatea, accesibilitatea, adaptabilitatea, flexibilitatea și perspectivitatea.

Scenariul 3: *Scenariul integrant*

Scenariul integrant explorează efectele combinate ale primelor două scenarii și încearcă să identifice dacă din combinarea acestora rezultă sau nu efectele sinergice. Scenariile de politici exercită impact asupra unor direcții ale obiectivelor de dezvoltare durabilă: obiectivele 4, 5. Presupune asigurarea unei educații incluzive, echitabile și de calitate și promovarea aptitudinilor de învățare pe parcursul vieții.

IV. ORIENTĂRI STRATEGICE, OBIECTIVE GENERALE ȘI DIRECȚII PRIORITARE DE ACȚIUNE

4.1. ASIGURAREA EDUCAȚIEI DE CALITATE PENTRU DEZVOLTARE SUSTENABILĂ

OBIECTIVUL GENERAL 1: Racordarea educației la cerințele și nevoile pieței muncii din perspectiva dezvoltării sustenabile, prin restructurarea mecanismelor de dezvoltare a capitalului uman.

Direcții prioritare de acțiune:

- Racordarea cantitativă – numărul de absolvenți și racordarea calitativă – conținutul calificărilor acestora la cerințele pieței muncii.
- Proiectarea Comenzii de stat în baza unor analize periodice ale pieței muncii, ale angajabilității absolvenților, precum și în baza strategiilor și direcțiilor de dezvoltare națională.
- Valorificarea capacităților instituționale pentru formarea resurselor umane înalt calificate, capabile să se integreze eficient pe piața muncii în condiții de concurență.
- Reconceptualizarea și diversificarea ofertelor educaționale din perspectiva solicitărilor pieței muncii.
- Dezvoltarea sistemului de ghidare în carieră din perspectiva armonizării cererii și ofertei.
- Promovarea parteneriatelor dintre instituțiile de învățământ profesional tehnic, instituțiile de învățământ superior, instituțiile de formare continuă, educație a adulților și agenții economici ca factor de îmbunătățire a calității studiilor și angajabilității absolvenților.
- Promovarea educației antreprenoriale și economice la toate nivelurile sistemului de învățământ.

Impact scontat: Sistem de învățământ profesional tehnic și superior racordat la cerințele și nevoile pieței muncii.

4.2. EDUCAȚIE INCLUZIVĂ PENTRU O SOCIETATE INCLUZIVĂ

OBIECTIVUL GENERAL 2: Asigurarea accesului la educație de calitate pentru toți, inclusiv pentru cei din grupurile vulnerabile, prin incluziune echitabilă în învățământul general, profesional tehnic și superior, precum și în alte forme de educație pe tot parcursul vieții.

Direcții prioritare de acțiune:

- Adaptarea mediului de învățare al instituțiilor de învățământ de toate nivelurile în scopul asigurării unei educații incluzive pentru toți copiii, elevii și studenții, inclusiv pentru cei cu nevoi speciale, cei din grupurile vulnerabile.
- Promovarea educației centrate pe cel ce învață la toate nivelurile sistemului de învățământ.
- Promovarea stării de bine în școală ca premisă pentru îmbunătățirea serviciilor educaționale.
- Stimularea și motivarea elevilor și studenților capabili de performanțe înalte, prin sprijinirea în realizarea potențialului personal.
- Dezvoltarea și implementarea mecanismelor de sprijin al elevilor cu risc ridicat de abandon școlar.
- Promovarea egalității de gen în și prin educație ca factor de realizare a echității sociale.
- Asigurarea condițiilor de formare a unei generații sănătoase, nonviolente, cu reziliență psihoemoțională și deprinderi de viață bine dezvoltate.
- Extinderea serviciilor alternative de îngrijire a copiilor.
- Sprijinirea progresului în învățare/ dezvoltare pentru toți prin remedierea, recuperarea și depășirea repercusiunilor situației pandemice.
- Extinderea educației pentru democrație și cetățenie activă, a educației interculturale și multilingve.

Impact scontat: Acces la educație de calitate și condiții echitabile pentru toți.

4.3. CADRE DIDACTICE CALIFICATE PENTRU EDUCAȚIE DE CALITATE

OBIECTIVUL GENERAL 3: Asigurarea sistemului educațional de toate nivelurile și formale de învățământ cu personal didactic/ științifico-didactic și managerial calificat, competent și competitiv.

Direcții prioritare de acțiune:

- Dezvoltarea și implementarea unor programe de promovare și motivare a tinerilor pentru cariera didactică, științifico-didactică, de cercetare.
- Corelarea Comenzii de stat pentru pregătirea cadrelor didactice cu necesitățile sistemului educațional.
- Îmbunătățirea formării profesionale inițiale și asigurarea calității programelor de formare a cadrelor didactice conform standardelor de calitate.
- Creșterea atractivității și a prestigiului profesiei de cadru didactic prin revalorizarea acesteia din punct de vedere social și financiar și extinderea programelor de inserție și sprijin profesional pe parcursul carierei.
- Restructurarea sistemului și reconceptualizarea formării profesionale continue a personalului didactic, științifico-didactic și managerial.
- Dezvoltarea sistemului de orientare profesională și de ghidare în cariera didactică prin stimularea performanțelor academice ale elevilor/ studenților din instituțiile cu profil pedagogic.
- Dezvoltarea și implementarea unui sistem eficient de management al performanței în cariera didactică din perspectiva promovării inovațiilor, a excelenței în predare, a meritocrației.

Impact scontat: Sistem educațional asigurat cu personal didactic/ științifico-didactic și managerial calificat.

4.4. SOCIETATEA, COMUNITATEA ȘI FAMILIA PENTRU EDUCAȚIE DE CALITATE

OBIECTIVUL GENERAL 4: Consolidarea coeziunii socioeducaționale pentru educație de calitate prin conjugarea eforturilor tuturor factorilor și actanților procesului educațional.

Direcții prioritare de acțiune:

- Dezvoltarea mecanismelor de implicare a societății, comunității și a familiei în rezolvarea unor probleme ce țin de educație, asigurând un nivel înalt de activism civic și percepție pozitivă a educației.
- Responsabilizarea societății, comunității, familiei pentru educație de calitate.
- Extinderea participării comunității în susținerea educației și în realizarea serviciilor sociale, inclusiv pentru grupurile dezavantajate.
- Consolidarea parteneriatelor dintre familie și instituțiile educaționale prin dezvoltarea programelor de educație pentru familie și educație parentală.
- Promovarea parteneriatelor între instituțiile de învățământ și centrele de sănătate prietenoase tinerilor, centrele de tineret.
- Implicarea părinților în procesul decizional în cadrul instituțiilor de învățământ general.

Impact scontat: Implicare sporită și responsabilă a familiei și comunității în procesul educațional.

4.5. MEDII DE ÎNVĂȚARE EFICIENTE ȘI MOTIVANTE

OBIECTIVUL GENERAL 5: Crearea noilor medii, eficiente și motivante, de dezvoltare și învățare pe parcursul vieții pentru toți cetățenii.

Direcții prioritare de acțiune:

- Creșterea relevanței ofertei curriculare din perspectiva competențelor-cheie prin revizuirea documentelor de politici curriculare.
- Descongestionarea conținuturilor și perfecționarea structurii disciplinelor prin inter- și transdisciplinaritate.
- Implementarea noilor medii de învățare, resurse și tehnologii didactice active/ interactive în condiții de siguranță, inclusiv online, pentru obținerea noilor cunoștințe și experiențe.
- Asigurarea accesibilității la noile medii de învățare, la programele și serviciile socioeducaționale și de îngrijire pentru toți actorii procesului educațional.
- Optimizarea sistemului de evaluare a rezultatelor învățării din perspectiva pedagogiei competențelor.
- Valorificarea oportunităților oferite de noile medii de învățare, resurse și tehnologii didactice active/ interactive, pentru acumularea de noi cunoștințe și experiențe, inclusiv în scopul creșterii rezilienței la provocările lumii contemporane (încălzire globală, crize, pandemii).
- Crearea noilor medii de învățare din perspectiva dezvoltării resurselor curriculare, informaționale și logistice.
- Asigurarea condițiilor sociale, culturale, economice, psihologice și pedagogice de formare a personalității elevului/ studentului din perspectiva educației pentru diversitate, globalizare și dezvoltare sustenabilă.

Impact scontat: Medii de învățare motivante și dezvoltative create.

4.6. VALORIFICAREA TEHNOLOGIILOR INFORMAȚIONALE ȘI COMUNICAȚIONALE MODERNE PENTRU ASIGURAREA CALITĂȚII ȘI SUSTENABILITĂȚII EDUCAȚIEI

OBIECTIVUL GENERAL 6: Îmbunătățirea funcționalității și a calității sistemului educațional prin implementarea eficientă a tehnologiilor digitale pentru asigurarea calității și sustenabilității educației.

Direcții prioritare de acțiune:

- Crearea noilor contexte și medii favorabile prin interconexiunea tehnologiilor didactice și celor informaționale.
- Asigurarea instituțiilor de învățământ cu echipament și produse de program, dar și cu tehnologii informaționale și comunicaționale.
- Formarea profesională a cadrelor didactice din perspectiva utilizării eficiente a instrumentelor digitale.
- Implementarea sistemelor informaționale de management la toate nivelurile sistemului educațional.
- Valorificarea potențialului tehnologiilor/ instrumentelor digitale de a spori calitatea predării, învățării și a evaluării.
- Dezvoltarea și implementarea unor instrumente digitale de monitorizare și evaluare în vederea eficientizării sistemului educațional, îmbunătățirii serviciilor prestate, simplificării procedurilor de documentare și raportare.
- Digitalizarea sistemului de recunoaștere a învățării în diferite contexte pentru promovarea progresului educațional, gestionarea carierei, învățarea pe parcursul întregii vieți, a mobilității academice.

Impact scontat: Performanță crescută a sistemului educațional în baza tehnologiilor digitale.

4.7. ÎNVĂȚAREA ȘI EDUCAȚIA ADULȚILOR PENTRU CALITATEA VIEȚII

OBIECTIVUL GENERAL 7: Asigurarea oportunităților de învățare și educație pentru toți cetățenii pe tot parcursul vieții în context formal, nonformal și informal.

Direcții prioritare de acțiune:

- Dezvoltarea sistemului de învățare și educație a adulților și diversificarea formelor și serviciilor de formare continuă a adulților.
- Extinderea și consolidarea procesului de validare a competențelor profesionale dobândite de către adulți pe cale nonformală și informală din perspectiva asigurării integrării acestora pe piața muncii și reintegrării migranților moldoveni în viața socială și economică a țării.
- Valorificarea surselor de educație informală (mass media, asociații profesionale, pe interese) în vederea dezvoltării tinerilor și a adulților.
- Diversificarea mecanismelor de finanțare a sistemului de învățare și educație a adulților în context formal și nonformal.
- Învățarea și educația adulților din perspectiva formării competențelor digitale și a valorificării tehnologiilor informaționale.

Impact scontat: Oportunități de învățare formală, nonformală și informală pe tot parcursul vieții oferite tuturor cetățenilor.

4.8. CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ RELEVANTĂ PENTRU INOVAȚII ȘI CALITATE ÎN EDUCAȚIE

OBIECTIVUL GENERAL 8: Promovarea inovațiilor și a schimbărilor în educație prin dezvoltarea cercetării științifice.

Direcții prioritare de acțiune:

- Integrarea educației și cercetării în învățământul superior din perspectiva necesităților de dezvoltare socioeconomică a țării.
- Consolidarea cercetărilor științifice în domeniul psihologiei, sociologiei educației, științelor educației din perspectiva dezvoltării sustenabile a sistemului de învățământ.
- Asigurarea competitivității internaționale a cercetării și învățământului superior prin proiecte comune de cercetare, prin mobilitate și atragere a studenților, doctoranzilor din străinătate.
- Dezvoltarea mecanismelor de implementare în practica educațională a rezultatelor științifice obținute prin realizarea proiectelor investigaționale, tezelor de doctorat, altor forme ca bază de dezvoltare a învățământului.
- Consolidarea cercetărilor științifice în cadrul învățământului superior din perspectiva sincronizării activității didactice și activității de cercetare; coordonarea învățământului cu cercetarea și piața muncii; asigurării calității în cercetare și formării de resurse umane.
- Eficientizarea procesului de pregătire a doctoranzilor și postdoctoranzilor prin asigurarea calității școlilor doctorale.

Impact scontat: Educație inovativă și relevantă întemeiată pe rezultatele cercetărilor științifice.

4.9. BUNA GUVERNARE ȘI INFRASTRUCTURĂ MODERNĂ PENTRU EDUCAȚIE DE CALITATE

OBIECTIVUL GENERAL 9: Creșterea performanțelor sectorului *Educație* prin eficientizarea rețelei, modernizarea infrastructurii și consolidarea capacității manageriale și a culturii calității la toate nivelurile sistemului educațional.

Direcții prioritare de acțiune:

- Modelarea, printr-o legislație modernă și coerentă, a unui sistem educațional predictibil, stabil, flexibil și deschis inovării.
- Promovarea managementului participativ, democratic, prietenos elevului, studentului.

- Reformarea managementului la toate nivelurile sistemului de învățământ din perspectiva conducerii strategice, gestionării eficiente și transparente, responsabilității publice.
- Ajustarea rețelei instituțiilor de învățământ de toate nivelurile la numărul de copii, elevi, studenți, la nevoile sociale și economice ale țării.
- Modernizarea infrastructurii instituțiilor de învățământ la toate nivelurile sistemului educațional.
- Perfecționarea sistemului de finanțare a învățământului în baza dezvoltării modelului de finanțare per elev/ student și în baza indicatorilor de performanță.
- Eficientizarea activității instituțiilor cu atribuții de control a calității în educație la nivel de sistem educațional/ treaptă/ domeniu de formare profesională/ ciclu de studii.
- Dezvoltarea și corelarea unor instrumente moderne, inclusiv digitale, de monitorizare și evaluare în vederea furnizării de date pentru identificarea soluțiilor de îmbunătățire permanentă.

Impact scontat: Infrastructură modernă și funcțională; rețea de instituții educaționale optimizată; sistem managerial eficientizat.

V. IMPACTUL PE TERMEN LUNG AL IMPLEMENTĂRII STRATEGIEI DE DEZVOLTARE "EDUCAȚIA 2030"

În urma implementării SD „Educația 2030”, „educația va deveni cel mai important factor care determină succesul oamenilor la toate etapele vieții”.

Un nivel mai înalt al educației va contribui la reducerea sărăciei prin dezvoltarea abilităților și cunoștințelor tuturor oamenilor adaptate la cerințele tot mai dinamice ale pieței muncii, influențate de tehnologiile informaționale și de automatizarea locurilor de muncă; va reduce costurile pentru ajutorul de șomaj și alte plăți sociale, precum și va crește eficiența cercetărilor, invențiilor și inovațiilor, ceea ce va duce la creșterea productivității. Astfel, sistemul educațional va genera o creștere economică de calitate și sustenabilă.

Prin educație va fi promovat un mod sănătos de viață, astfel încât să fie majorată speranța de viață sănătoasă, se va reduce rata criminalității și se va îmbunătăți nivelul de prosperitate și împlinire. Nu mai puțin important este faptul că odată cu creșterea accesului la educație de calitate pentru toți oamenii vor fi schimbate atitudini, relațiile sociale se vor îmbunătăți, administrația publică va fi mai responsabilă și receptivă, iar generații întregi vor fi pregătite pentru a contribui la dezvoltarea durabilă a țării.

Totodată, implementarea SD „Educația 2030” va contribui la atingerea Țintelor prevăzute în Agenda 2030, specifice educației. Așadar, până în anul 2030 vor fi create toate condițiile pentru atingerea tuturor Țintelor din SND „Moldova 2030”:

- **Ținta 4.1:** vor fi asigurate condiții ca toate fetele și băieții vor absolvi învățământul primar și secundar gratuit echitabil și calitativ, care va conduce la rezultate relevante și eficiențe ale învățării;
- **Ținta 4.2:** vor fi asigurate condiții pentru ca toate fetele și băieții să aibă acces la dezvoltarea timpurie de calitate, îngrijire și educația preșcolară, astfel încât să fie pregătiți pentru învățământul primar;
- **Ținta 4.3:** va crește înrolarea în învățământul profesional tehnic și superior accesibil și calitativ;
- **Ținta 4.4:** va crește substanțial numărul de tineri și adulți cu competențe relevante pentru piața muncii în contextul învățării pe parcursul întregii vieți;
- **Ținta 4.5:** va fi asigurat accesul egal la toate nivelurile de învățământ și formare profesională a persoanelor vulnerabile, inclusiv al persoanelor cu dizabilități și al copiilor în situații vulnerabile;
- **Ținta 4.7:** vor fi asigurați toți elevii/ studenții în obținerea de cunoștințe și competențe necesare pentru promovarea dezvoltării durabile, stilurilor de viață durabile, protecției mediului, drepturilor omului, egalității de gen, a culturii păcii și non-violenței, cetățeniei globale și aprecierea diversității culturale și a contribuției culturii la dezvoltarea durabilă;
- **Ținta 4.8:** va fi modernizată infrastructura instituțiilor de învățământ, astfel încât să corespundă necesităților copiilor, fetelor și băieților și persoanelor cu dizabilități și se va oferi un mediu de învățământ sigur, non-violent și incluziv pentru toți;
- **Ținta 4.9:** va fi îmbunătățit managementul educațional la nivel național, regional și instituțional prin asumarea și retribuirea funcțiilor și competențelor dintre entitățile manageriale, dar și prin promovarea unui management participativ și eficient.¹⁴

Țintele stabilite prin Agenda SND „Moldova 2030” reprezintă și Țintele SD „Educația 2030” și sunt detaliate în capitolele ce urmează: „VI. Indicatori de monitorizare a implementării și de evaluare a Strategiei de dezvoltare „Educația 2030”” și „VII. Riscuri în implementarea Strategiei de dezvoltare „Educația 2030” și măsuri de prevenire și contracarare a acestora”.

¹⁴ A se vedea indicatorii respectivi de monitorizare a implementării SD „Educația 2030”.

VI. INDICATORI DE MONITORIZARE A IMPLEMENTĂRII ȘI DE EVALUARE A STRATEGIEI DE DEZVOLTARE „EDUCAȚIA 2030”

Tabelul 1. Indicatori de monitorizare și evaluare

Nr. crt.	Indicatorul	Sursa	Valoarea de referință anul 2020	Ținta intermediară pentru 2022	Ținta intermediară pentru 2026	Ținta intermediară pentru 2030
1.	Ponderea copiilor și tinerilor din învățământul gimnazial cu cunoștințe minime în domeniul Științe (<i>a se vedea:</i> Programul pentru Evaluarea Internațională a Elevilor), %	OECD	57,8	65	73	80
2.	Ponderea copiilor și tinerilor din învățământul gimnazial cu cunoștințe minime în domeniul Citire/ Lectură (<i>a se vedea:</i> Programul pentru Evaluarea Internațională a Elevilor), %	OECD	54,2	62	71	80
3.	Ponderea copiilor și tinerilor din învățământul gimnazial cu cunoștințe minime în domeniul Matematică (<i>a se vedea:</i> Programul pentru Evaluarea Internațională a Elevilor), %	OECD	49,7	60	70	80
4.	Rata de cuprindere în educația preșcolară (3–6 ani), %	BNS	88,6	93	96	98
5.	Rata brută de înrolare în învățământul primar, %	BNS	90,6	94	96	98
6.	Discrepanța dintre rata de cuprindere în învățământul primar din mediul urban și rural, %	BNS	42,2	22	13	5
7.	Rata brută de cuprindere în învățământul gimnazial, %	BNS	86,6	92	96	98
8.	Rata brută de absolvire a învățământului gimnazial, %	BNS	82,2	90	95	98
9.	Rata de cuprindere în învățământ a persoanelor cu vârsta de până la 19 ani, %	BNS	82,1	88	94	98
10.	Rata de participare a tinerilor și adulților (15-64 ani) în educația formală și nonformală pe parcursul vieții, %	BNS	31,2	45,0	50,0	60,0
11.	Indicele parității pe sexe, nivel terțiar	BNS	1,33	1,2	1,1	1,0
12.	Numărul copiilor cu cerințe educaționale speciale care frecventează școlile tradiționale	BNS	9157			
13.	Ponderea absolvenților de studii superioare în rândul populației cu vârsta de 30-34 ani, %	BNS	30%	30%	40%	45%

14.	Raportul elevi/ cadru didactic	Educația 2020	12,2-12,2-11,3-13,7*			
15.	Vârsta medie a cadrelor didactice în învățământ, ani	MEC	47	45	43	40
16.	Ponderea cadrelor didactice cu grad didactic unu și superior, %	MEC	20	30	40	50
17.	Ponderea cadrelor manageriale care dețin grad managerial, %	MEC	50	60	70	80
18.	Ponderea cadrelor didactice cu titlu științific, științifico-didactic în învățământul superior, %	MEC	58,5	60	70	80
19.	Salariul mediu nominal lunar în învățământ, lei, % din salariul mediu pe economie	BNS	84,6	90,0	110,0	140,0

*grădinițe-primar-gimnazial-liceal

Tabelul 2. Indicatori adiționali de monitorizare și evaluare

Nr. crt.	Indicatorul	Sursa	Valoarea de referință	Ținta intermediară pentru 2022	Ținta intermediară pentru 2026	Ținta finală pentru 2030
1.	Ponderea absolvenților, domeniul <i>Științe ale educației</i> , angajați în câmpul muncii după absolvire, %	MEC	48	50	60	70
2.	Numărul de locuri solicitate în cadrul Comenzii de Stat pentru profilul Științe ale educației	HG 410/2020 HG 521/220	395 (colegii) 1254 (universități)	400 (colegii) 1300 (universități)	450 (colegii) 1500 (universități)	500 (colegii) 1600 (universități)
3.	Numărul de centre de ghidare în carieră la nivel național și instituțional	MEC	8	18	10	15
4.	Numărul de instituții profesionale tehnice care promovează învățământul modular și dual	MEC	25	27	30	35
5.	Volumul de investiții în educație din partea agenților economici	MEC	13	15	18	20
6.	Cheltuieli per: • copil • elev • elev școala profesională • elev colegiu • student, mii lei	MEC	17,124 12,737 24,892 22,427 26,596			
7.	Ponderea (numărul) cadrelor didactice pe niveluri ale sistemului de învățământ	MEC	27,4-3,9-4,3**	28,0-4,0 - 4,4**	29,0-4,1 - 4,5**	30,0-4,2 - 4,6**
8.	Rata abandonului timpuriu al activității didactice, %	MEC	5,6	5	3	1
9.	Raportul dintre numărul cadrelor didactice de sprijin și numărul instituțiilor de învățământ	CRAP	0,077:1 (IET) 0,90:1 (ÎISG)	0,2:1 (IET) 1:1 (ÎISG)	0,5:1 (IET) 1,5:1(ÎISG)	1:1 (IET) 2:1 (ÎISG)

10.	Raportul dintre numărul psihologilor școlari și numărul instituțiilor de învățământ	CRAP	0,01:1 (IET) 0,33:1 (ÎISG)	0,2:1(IET) 0,5:1 (ÎISG)	0,5:1 (IET) 0,7:1 (ÎISG)	1:1 (IET) 1:1 (ÎISG)
11.	Mobilitatea academică a cadrelor didactice universitare, %	MEC	0,5-1,0	2,0	10	30
12.	Numărul de elevi în Centre de creație (mii)	Educația 2020	40,7	50,0	60,0	70,0
13.	Numărul de elevi în Școlile de Arte (mii)	Educația 2020	22,1	22,1	24	30
14.	Numărul de elevi în Școlile sportive (mii)	Educația 2020	37,1	40,0	45,0	50,0
15.	Asigurarea elevilor cu manuale școlare, %	MEC	100%	100%	100%	100%
16.	Numărul mediu de elevi la un calculator, persoane	BNS, 2019/2020	18	10	5	1
17.	Ponderea cheltuielilor în domeniile Psihologie și Științe ale educației, %	MEC	3	3	5	6
18.	Ponderea proiectelor de cercetări științifice în domeniul Științelor educației, %	MEC	8	8	10	12
19.	Numărul de teze de doctorat/ postdoctorat susținute la 100 mii de locuitori	IDSİ	15	16	17	20
20.	Numărul de doctori/ doctori habilitați în științe raportat la numărul total de cercetători științifici, %	BNS, 2020/2021	40	45	50	55
21.	Asigurarea elevilor care locuiesc la distanțe mari de instituțiile de învățământ cu transport auto, %	OLSD APL	100	100	100	100

** secundar general-profesional tehnic-superior

VII. RISCURI ÎN IMPLEMENTAREA STRATEGIEI DE DEZVOLTARE „EDUCAȚIA 2030” ȘI MĂSURI DE PREVENIRE ȘI CONTRACARARE A ACESTORA

Implementarea eficientă a SD „Educația 2030” presupune crearea unor condiții și oportunități:

- Existența voinței politice la diferite niveluri privind asigurarea implementării SD „Educația 2030” ca prioritate națională.
- Asigurarea financiară, metodologică, logistică etc. a implementării SD „Educația 2030”.
- Elaborarea unui Plan de acțiuni realist, coerent de realizare a obiectivelor SD „Educația 2030”.
- Elaborarea Strategiilor și a Programelor de dezvoltare a educației la nivel local și instituțional, corelate cu SD „Educația 2030”.
- Formarea resurselor umane, experților, organizarea consultărilor privind implementarea SD „Educația 2030”.

Conceptul de implementare a SD „Educația 2030” trebuie să se axeze pe câteva principii determinante:

- *principiul lecțiilor învățate* în urma implementării strategiilor precedente (*a se vedea Raportul de evaluare complementară a sectorului educației*, 2019);
- *principiul planificării operaționale* coerente cu direcțiile strategice de acțiuni la toate nivelurile;
- *principiul pregătirii și motivării resurselor umane* pentru acceptarea și promovarea schimbărilor;
- *principiul respectării politicilor financiare* privind realizarea obiectivelor generale și specifice;
- *principiul respectării angajamentelor naționale și internaționale*;
- *principiul responsabilității factorilor* implicați în realizarea SD „Educația 2030”;
- *principiul implementării SD „Educația 2030”* pe întreg teritoriu al Republicii Moldova.

Așadar, implementarea SD „Educația 2030” presupune valorificarea următoarelor mecanisme:

- Programul și Planul de acțiuni pentru implementarea SD „Educația 2030”.
- Programul și Planul de acțiuni pentru implementarea SD „Educația 2030” la nivel local și instituțional.
- Operarea de modificări în Codul Educației al Republicii Moldova (2014), în alte documente de politici educaționale.
- Corelarea implementării SD „Educația 2030” cu implementarea Strategiilor în alte sectoare ale economiei naționale.
- Formarea resurselor umane privind implementarea SD „Educația 2030”.
- Finanțarea adecvată a implementării SD „Educația 2030”.
- Identificarea și aplicarea unor proiecte speciale.
- Planuri de activități ale Ministerului Educației și Cercetării; ale direcțiilor raionale/municipale de învățământ.

Totodată, implementarea SD „Educația 2030” este expusă următoarelor **riscuri**:

1. Influențele imprevizibile ale pandemiei COVID-19 asupra sistemului de învățământ, inclusiv în etapa postpandemică.
2. Instabilitate politică continuă.
3. Nivelul scăzut de capacități umane, financiare, logistice, manageriale etc. de implementare eficientă a SD „Educația 2030”.
4. Lipsa consensului politic între grupurile vizate de SD „Educația 2030” privind politicile educaționale, dezvoltarea învățământului superior, cercetarea științifică, educația interculturală etc.

Măsuri de prevenire și contracarare a riscurilor de implementare a SD „Educația 2030”

1. Corelarea continuă a volumului de finanțare a implementării SD „Educația 2030” cu nivelul de inflație, dinamica dezvoltării socioeconomice a țării, cu apariția unor noi provocări și noi probleme.
2. Organizarea periodică a dezbaterilor privind rezultatele implementării SD „Educația 2030” la diferite niveluri și introducerea unor schimbări/ modificări în Strategie și/ sau în modul de implementare a acesteia.
3. Organizarea permanentă a formării resurselor umane implicate în implementarea SD „Educația 2030”.
4. Gestionarea continuă a proceselor de elaborare și implementare a Planurilor locale și instituționale de dezvoltare a învățământului, concepute în baza SD „Educația 2030”.
5. Asigurarea cadrului normativ și metodologic de implementare a SD „Educația 2030”.

În acest context, Guvernul Republicii Moldova, Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova vor întreprinde toate măsurile și eforturile privind crearea condițiilor optime de implementare a SD „Educația 2030” și reducerea riscurilor respective.

VIII. AUTORITĂȚI/ INSTITUȚII RESPONSABILE DE IMPLEMENTAREA STRATEGIEI DE DEZVOLTARE „EDUCAȚIA 2030”

SD „Educația 2030” va fi aprobată și asumată de Guvernul Republicii Moldova, care va monitoriza și implementarea ei. Responsabilitatea primară pentru implementarea SD „Educația 2030” revine Ministerului Educației și Cercetării al Republicii Moldova, precum și Ministerului Economiei și Infrastructurii al Republicii Moldova, Ministerului Sănătății al Republicii Moldova, Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova, Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova, ministerelor care au în subordine instituții de învățământ; direcțiilor raionale/ municipale de învățământ, administrației publice locale, instituțiilor de învățământ.

IX. PROCEDURI DE RAPORTARE

Monitorizarea și evaluarea SD „Educația 2030” se va realiza de către Guvernul și Parlamentul Republicii Moldova în conformitate cu indicatorii stabiliți pentru fiecare obiectiv strategic și specific care relevă valoarea de referință și țintă pentru anul 2030.

Acești indicatori vor fi considerați de bază în elaborarea *Programelor raionale/ municipale de dezvoltare a învățământului*, dar și a *Strategiilor de dezvoltare instituțională* la nivel de învățământ general, profesional tehnic, superior și pentru adulți.

Pentru asigurarea monitorizării eficiente și obiective Biroul Național de Statistică, alți producători de statistici oficiale, deținători de date administrative, și, în primul rând, direcțiile raionale/ municipale de învățământ, instituțiile de învățământ vor asigura colectarea datelor conform criteriilor menționate.

Ținând cont de dinamica schimbărilor pe plan internațional și național, dar și de orizontul pe termen lung al SD „Educația 2030”, valorile de referință se vor actualiza, se vor extinde pe întreaga perioadă de implementare a SD „Educația 2030”. Prin urmare, va fi necesară o revizuire a scenariilor și demersurilor de dezvoltare a educației pe termen lung.

În afară de metodele tradiționale de acumulare/ colectare a datelor statistice privind eficiența SD „Educația 2030”, vor fi aplicate și metode calitative de colectare și prelucrare a datelor statistice privind *Educația*. Se propune ca monitorizarea și evaluarea SD „Educația 2030” să fie efectuată din perspectiva a două planuri: prin *expertiza internă* și *expertiza externă*. În acest sens, Ministerul Educației și Cercetării va crea toate condițiile normative, metodologice și organizaționale privind asigurarea monitorizării și evaluării SD „Educația 2030”.

Pe parcursul implementării SD „Educația 2030” vor fi realizate următoarele acțiuni de monitorizare și evaluare:

- *monitorizarea trimestrială* a implementării SD „Educația 2030” prin Program și Plan de acțiuni, elaborarea Raportului privind gradul de realizare a obiectivelor propuse și prezentarea Raportului respectiv Guvernului Republicii Moldova;
- *monitorizarea anuală* a implementării SD „Educația 2030” și elaborarea unui Raport privind gradul de implementare a acțiunilor strategice (în baza rapoartelor trimestriale);
- *monitorizarea întregului proces* de implementare a SD „Educația 2030” efectuată în două etape: *Etapa evaluării intermediare: 2022-2026; Etapa evaluării finale: 2026-2030*.

La finele *primei etape* va fi elaborat, în baza indicatorilor vizați, un Raport de evaluare privind rezultatele intermediare și impactul implementării SD „Educația 2030”, fiind stabilite și liniile de progres.

La finele *etapei a doua*, va fi elaborat un Raport final privind rezultatele implementării SD „Educația 2030” și impactul acesteia asupra sistemului educațional.

Rapoartele anuale, intermediare și finale de monitorizare și evaluare a SD „Educația 2030” vor fi elaborate de Ministerul Educației și Cercetării în baza informației prezentate de către direcțiile raionale/ municipale de învățământ, instituțiile de învățământ profesional tehnic, superior și pentru adulți (inclusiv, obținute cu suportul experților naționali și internaționali) și vor fi prezentate Guvernului Republicii Moldova. Rapoartele vor fi discutate în public și transparent.

Raportarea privind realizarea/ implementarea SD „Educația 2030” va fi realizată în baza următoarelor modalități:

1. Prin colectarea de informații la nivel instituțional și la nivel raional/ municipal în baza unui sistem de indicatori.
2. Prin colectarea și prelucrarea informațiilor respective în cadrul realizării unor proiecte științifice.
3. Prin colectarea și prelucrarea informațiilor de către grupuri temporale de experți, create în acest sens de Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova.
4. Prin acumularea și prelucrarea informațiilor de către Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare în procesul de acreditare a instituțiilor de învățământ.

5. Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova va crea o bază de date privind implementarea SD „Educația 2030”, ca sursă de elaborare a rapoartelor anuale privind eficiența implementării SD „Educația 2030”, dar și de operare a modificărilor respective în politicile educaționale, dictate de rezultatele monitorizării.
6. De menționat că procedurile de raportare a implementării SD „Educația 2030” vor fi realizate în baza metodelor sociologice, pedagogice, psihologice, statistice calitative și cantitative.